

૨૨૬૦

પાઠમાળા

અંક ૧ લો.

નરતોસ્તી છોકરીઓની નિરાળ મંડળી હસ્તકની
નિંશાળોને વાસ્તે.

એ મંડળીના કારોબારીઓના હુકમથી
છપાવી પ્રગટ કર્યો છે.

સાતમી વાર.

અંબઈ,

જા. ર. રાણીનાના યુનિયન પ્રેસમાં
છાપી પ્રગટ કરીધો.

સને ૧૮૮૪ ઈસવી.

(કિંમત ચાર આના.)

જરતોસ્તી છોકરીઓની નિરાળ મંડળી હસ્તકની નિરાળો
 મધે નાધલી અને કુમળી વયની છોકરીઓને સરઆતથી
 સેહેલી રીતે યુજરાતી ભાષા શિખવવા સાર આ નાહાની
 ચોપડી હમોએ તૈયાર કરીને એ મંડળીના હુકમથી છપાવી
 પ્રગટ કરીછે. એ ચોપડી નવા પાવા ઉપર રચીછે, તે વિષે
 થોડાએક ખાલાસો કરવાની અગત છે. એના પે ભાગ કીધા
 છે. પહેલા ભાગમાં સુળાક્ષર, ખારાખડીઓ, જોડાક્ષર અને
 તે પછી એક અક્ષરના શબ્દો તથા વાડ્યો અને તે પછી પે
 અક્ષરના સેહેલા શબ્દો તથા વાડ્યો તથા એકથી તે સો સુધીના
 અંક દાખલ કર્યાછે. તે શિખવ્યા પછી છોકરીઓને વાંચવા
 લખવાનું શિખવવા સાર અને તે સાથે ઉપયોગી અને જ્ઞ-
 હીતી ચીજોનું જ્ઞાન તથા સમજ આપવા સાર જુદી જુદી
 જાતનાં જાણીતાં પક્ષી, જનાવર, જાડ, તરકારી, મેવો, ફલ,
 મસાલો, દાણો, ધાતુ, ધરેણાં, ઝવેરાત, કાપડ, કપડાં, રંગ,
 મીઠાઈ, ધરસંસારનો સામાન, વાસણ, માલ અથવા વેપારની
 જનસો, માણસનાં શરીરના જુદા જુદા ભાગોનાં નામ વગેરે
 દાખલ કર્યાછે; તે સાફ અને સુધે ઉચ્ચારે વાંચવા તથા
 લખવા શિખવવું. આ ઉપર ફહેલી ચીજો શિવએ છોકરી-
 ઓને ખીજી સાધારણ ખાખદોનું જ્ઞાન આપવા સાર થંધા

રોજગાર, પૃથ્વીના ખંડ, જાણીતા દેશો, શહેરો તથા નદીઓ, આપણા જરતોસ્તી લોકોના મહીના તથા રોજ, અંગ્રેજી તથા હિંદુના વાર તથા પરવ, હિસાબ, માપ, તોલ તથા વ્યાકરણને લગતા મુખ્ય શબ્દો, જુદી જુદી નાત અથવા કોમ, સગાઈ, અને સ્ત્રી પુરુષોનાં નાંમોની પેહેલા ભાગમાં દાખલ કર્યાંછે, અને તે સાથે પુલ્લિંગ, સ્ત્રીલીંગ, નપુસકલીંગ. એક વચન, બહુ વચન અને ક્રિયાપદોના મુખ્ય કાળ તથા સાધીત નાંમ કેવી રીતે અને ક્રીયા કાયદાથી થાયછે તેનેની સમજ આપવા સાર કેટલાએક સેહેલા ધડા દાખલ કર્યાંછે.

આ નાહાની પોથીના ખીજ ભાગમાં જે તથા ત્રણ શબ્દોના સેહેલા વાક્યો તથા વાત ચીતના કેટલાએક પાઠ, નીતિની થાડીએક વાતો તથા નાહાની વચના બાળકોને લાએક નીતિને લગતી શિખાંમણોના કેટલાએક ધડા દાખલ કર્યાંછે. તે શિખાંમણો છોકરીઓને સારી પંડે સમજવીને શિખવવી તથા તે પ્રમાંછે હમેશાં ચાલવાને શિક્ષકે છોકરીઓને ફરમાવવું. છોકરીઓને વાંચવાની મધ્યમ શક્તિ થાયે ત્યારે તેઓને જોડાક્ષર શુદ્ધ ઉચ્ચારે શિખવવા અને તે સાથે સારા દસ્તાવેજ લખવા શિખવવું. શિક્ષકે ચોક્કસાઈથી સાફ અને ખુલ્લે આવાજે વાંચવાને શિખવવું, હેવી રીતે કે છોકરીઓ જે કાંઈ વાંચે તેનેની મતલબ ધ્યાનમાં લઈને તેઓ પાદ રાએ અને ચોપડી બંધ કરીને મોહોડથી સમજવી શકે. એ કારણસર દરએક શબ્દ તથા દરએક વાક્યનો અર્થ સારી પંડે સમજાવવા વિના કોઈની પાઠ પોપટની પંડે મોહોડ કરાવવો નહીં. છોકરીઓ જે કાંઈ વાંચે તથા શિખે તેનેના અર્થ તેઓ ખરાખર

સમજીએ કે નહીં તે તપાસી જોવા સારૂ શિક્ષકે તેઓને સવાલો પુછવા, અને સારી પેઠે સમજીને તથા વિચાર કરીને ખરે-ખર જવાબ આપવાની છોકરીઓને નાહાનપણથીજ ટેવ પાડવી.

દરએક ધરો શિખવતી વખતે તે ઉપર આપ્યા વર્ગની સઘળી છોકરીઓનું ધ્યાન એક સામટું જગાડવું અને બાળકોને રસ ઉપજે, ગમત થાય અને અમસથકાં બેસીને કાચેર નહીં થાય તેમ કરવું. એ કારણસર જે જે વસ્તુનાં નામ પાઠમાં આવે તે વસ્તુ અને ત્યાંહાંમુખી શિક્ષકે છોકરીઓને દેખાડવી અથવા તેનાં ચિત્ર દેખાડીને તે શી ચીજની બનેલી છે તથા શા કામમાં આવેછે અને તેના ગુણ કેવા છે તેની સારી પેઠે સમજ આપવી.

આ પાઠમાળાની પાંચમી આવૃત્તિમાં કેટલાએક ઉપયોગી પાઠ ચિત્ર સાથે વધારીને અને આ નાહાની ચોપડીને કુમળી વયનાં બાળકોને શિખવાને સઘળી રીતે લાએક કરવાને તજવીજ કરીછે.

નવરોજજી ફરફુનજી,

જરતોસ્તી છોકરીઓની નિરાળ મંડળીને
સંકેટરી.

મુંબઈ, તા. ૩૦ મી એપ્રિલ }
સને ૧૮૭૦ ઈસવી. }

પાઠ માળા,

અંક પહેલો.

ભાગ ૧ લો.

મુજાક્ષરો.

સ્વર.

અ આ ઈ ઉ એ ઐ ઓ ઔ અં આં.

વ્યંજન.

ક ખ ગ ઘ ઙ છ જ ઝ ટ ઠ ડ ઢ
ણ ત થ દ ધ ન પ ફ બ ભ મ ય
ર લ વ શ ષ સ હ ળ ક્ષ જ્ઞ.*

અંક.

૧ ૨ ૩ ૪ ૫ ૬ ૭ ૮ ૯ ૧૦.

ઓળખવા માટે છુટા વ્યક્ષરો.

છ ત બ હ મ ન ભ ષ મ ન ખ.
ગ ટ ફ ર જ ઝ ડ પ વ ધ ય ય
ક સ બ ક્ષ ર શ ક લ સ ણ
હ દ ય ળ.

* ક્ષ તથા સ એ બંધે જોડાક્ષરો છે, પણ લાંબી મુદત
શ્રાવ્ય મુજાક્ષરોમાં દાખલ થયા છે, માટે વ્યંજનની શ્રેણીમાં મેલ્યાં છે.

ઓળખવા માટે છુટા ચ્ચક્ર.

૫ ૭ ૯ ૩ ૬ ૨ ૧ ૮ ૪ ૪

બારાખડીઓ.

। િ ી ે ે ે ે ।

ક કા કિ કી કુ કૂ કે કૈ કો કૌ કં કાં
ખ ખા ખિ ખી ખુ ખૂ ખે ખૈ ખો ખૌ ખં ખાં
ગ ગા ગિ ગી ગુ ગૂ ગે ગૈ ગો ગૌ ગં ગાં
ઘ ઘા ઘિ ઘી ઘુ ઘૂ ઘે ઘૈ ઘો ઘૌ ઘં ઘાં
ચ ચા ચિ ચી ચુ ચૂ ચે ચૈ ચો ચૌ ચં ચાં
છ છા છિ છી છુ છૂ છે છે છો છૌ છં છાં
જ જા જિ જી જુ જૂ જે જે જો જૌ જં જાં
ઝ ઝા ઝિ ઝી ઝુ ઝૂ ઝે ઝૈ ઝો ઝૌ ઝં ઝાં
ટ ટા ટિ ટી ટુ ટૂ ટે ટૈ ટો ટૌ ટં ટાં
ઠ ઠા ઠિ ઠી ઠુ ઠૂ ઠે ઠૈ ઠો ઠૌ ઠં ઠાં

હ ડ ડિ ડી હુ હૂ હૈ હૌ હો હૌ હં હાં
 ઢ ઢ ઢિ ઢી ઢુ ઢૂ ઢૈ ઢૌ ઢો ઢૌ ઢં ઢાં
 ળ ળા ળિ ળી ળુ ળૂ ળૈ ળૌ ળો ળૌ ળં ળાં
 ત તા તિ તી તુ તૂ તે તૈ તો તૌ તં તાં
 થ થા થિ થી થુ થૂ થે થૈ થો થૌ થં થાં
 દ દા દિ દી દુ દૂ દૈ દૌ દો દૌ દં દાં
 ધ ધા ધિ ધી ધુ ધૂ ધે ધૈ ધો ધૌ ધં ધાં
 ન ના નિ ની નુ નૂ નૈ નૌ નો નૌ નં નાં
 પ પા પિ પી પુ પૂ પૈ પૌ પો પૌ પં પાં
 ફ ફા ફિ ફી ફુ ફૂ ફૈ ફૌ ફો ફૌ ફં ફાં
 બ બા બિ બી બુ બૂ બૈ બૌ બો બૌ બં બાં
 ભ ભા ભિ ભી ભુ ભૂ ભૈ ભૌ ભો ભૌ ભં ભાં
 મ મા મિ મી મુ મૂ મૈ મૌ મો મૌ મં માં
 ય યા યિ યી યુ યૂ યૈ યૌ યો યૌ યં યાં

र रा रि री रू रू रे रै रो रौ रं रं
 ल ला लि ली लु लू ले लै लो लौ लं लां
 व वा वि वी वु वू वे वै वो वौ वं वां
 श शा शि शी शु शू शे शै शो शौ शं शां
 ष पा पि पी पु पू पे पै पो पौ षं पां
 स सा सि सी सु सू से सै सो सौ सं सां
 ह हा हि ही हु हू हे है हो हौ हं हां
 ण ना नि नी नु नू ने नै नो नौ णं नां
 क्ष क्षा क्षि क्षी क्षु क्षू क्षे क्षै क्षो क्षौ क्षं क्षां
 श शा शि शी शु शू शे शै शो शौ शं शां

જોડાક્ષરો.

કક	કર	કરૂ	કત	કય	ખર	ખય	ખત
કક	ક	કૃ	કત	કય	ખ	ખય	ખ
ગર	ગરૂ	ગત	ગધ	ગય	ઘર	ઘત	ઘય
ગ્ર	ગૃ	ગત	ગધ	ગય	ઘ્ર	ઘ્ર	ઘય
ચચ	ચછ	ચય	જજ	જય	જવ	ટટ	ટર
ચચ	ચછ	ચય	જજ	જય	જવ	ટ	ટ
ડડ	ડર	ડડ	ડત	ડય	ડર	ડડ	ડર
ડ	ડૃ	ડૃ	ડ	ડ	ડૃ	ડૃ	ડૃ
ણય	તત	તય	તય	તર	તત	યર	યય
ણય	ત	તય	તય	ત	ત	ય	યય
દર	દદ	દય	દવ	દધ	ધય	ધત	ધર
દ	દ	દ	દ	દ	દય	દત	દ
નત	નય	પર	પરૂ	પત	પત	પય	પર
જા	જય	પ્ર	પૃ	પ્ર	પ્ર	પય	પ્ર
બર	બદ	બય	ભર	ભય	મર	સ્થ*	હમ
બ્ર	બદ	બય	ભ	ભય	મ		મ
લલ	લય	વય	વર	શર	શય	શવ	સતર
લ	લય	વય	વ	શ્ર	શ્ર	શ્ર	શ્ર

* એ અક્ષરની સાથે ય વિના જીનો કોઈપણ અક્ષર જોડવો પડે તો ક, મ, વ, આ પ્રમાણે તેનાં માથા ઉપર (૨) નિશાન કાઢાડવી. એને રેફ કમીને કહેછે.

એક અક્ષરના શબ્દો

હું	ન	છી	આ	મા	કે	તું
હા	થુ	એ	બા	બી	તે	ના
કુ	ખા	પી	સુ	જે	હા	ગા
હા	રે	જા	બે	પૈ	પા	જુ
બૈ	થા	છ	ઓ	પી	ધો	રૂ
લે	શો	સું	લુ	છે	જે	હં
						વા

એક અક્ષરનાં વાક્યો.

એ શું છે?	જે છે તે તું લે બા.	જા, જો તે છે?
એ ધી છે.	તું છે ને તે છે.	તું પી લે.
તે શું છે?	તું જાની.	મા, તું ખા ને સુ,
તે રૂ છે.	મા તું તે પીજા,	તું બે પૈ લે.
મા તું ધી લે,	જો તે છે કે.	બા તું ના જા.
બા તું ખા.	તું જા ને જો.	બે જુ.
જો તે શું છે.	જે છે તે એ.	તું થા.
હા, તું એ લે.	હા, એ છી છે.	અસે ને છસે,
ખા ને પી.	હું, તું કે તે?	તું ધો.
મા, તું જોની,	તું છે કે તે?	

પાઠ ૨.

બે અક્ષરના અકાર શબ્દો.

તક	કચ	ખણ	પદ	દર	બવ
ફક	પચ	ગણ	બદ	ધર	ધસ
શક	ચટ	જણ	વદ	નર	ચસ
હક	ટટ	પણ	હદ	ફર	ઠસ
નખ	પટ	સણ	મધ	મર	તસ
બખ	બટ	ખત	વધ	વર	દસ
ખખ	બટ	ગત	કફ	કલ	બસ
લખ	હટ	છત	ડફ	ચપ	મશ
જગ	ઠઠ	જત	ગમ	તલ	રસ
ઠગ	પઠ	મત	જમ	દલ	વશ
ડગ	મઠ	લત	દમ	નલ	
ટગ	ધડ	સત	રમ	પલ	
પગ	જડ	નથ	કર	ફલ	
મગ	રડ	રથ	ધર	જવ	
વગ	કણ	કદ	તર	દવ	

વાકીય.

ખરે હક.

સારી તક.

રાજની રાણી.

ભુંડા લખ.

બે પગ.

ધરનું ખત.

ખરે મત.

ભુંડી લત.

માતીની નથ.

ઘોડાનો રથ.

દમ લેધો.

ગમ આપી.

કામ કર.

ધેર જા.

નર માદા.

કાળા મગ.
ભારે ઠઠ.
વધ ધટ.
મીઠું મધ.
લીણાં નખ.
ચાર ગજ.
બટ પડી.
તરે તે કુખે.
અણે તે પડે

જીયું કદ.
શુદ ને વદ.
ઐદેદમ.
કીડીનું દર.
વાડીની હદ.
પરો જસ.
કેરીનો રસ.
છરી ધસ.
ઉઠ ખેસ.

પાછો ફર.
કુખી મર.
વર રાખે.
પેટીની કળ.
મોરીનો નળ.
ધડી પળ.
તાળું ફળ.

પાઠ ૩.

બે વ્યક્ષરના આકાર શબ્દો.

આગ	ચાટ	તાર	પાક	ભાવ	વાર
આજ	ચાર	તાવ	પાજ	માપ	વાલ
આઠ	જાત	યાક	પાટ	માફ	વાસ
આપ	ઝાડ	યાગ	પાઠ	માર	સાક
આર	ઝાખ	દાલ	પાપ	માલ	સાગ
આવ	ઝાલ	દાવ	પાર	માસ	સાંજ
કાચ	ઠાઠ	દાસ	ખાદ	રાખ	સાફ
કાજ	ઠામ	ધાક	ખાપ	રાગ	સાર
કાટ	ઠાર	નાક	ખાફ	લાડ	સાલ
કાળ	ડાગ	નાગ	ખાર	લાત	હાક
ખાક	ડાળ	નાચ	ખાલ	લાલ	
ખાર	ઢાળ	નાથ	ખાગ	લાવ	
ગાળ	તાજ	નામ	ખાટ	વાધ	
ધાસ	તાણ	નાર	ખાત	વાટ	
ચાખ	તાપ	નારા	ખાર	વાત	

વાક્ય.

આગ લાગી.	શીતાનું તાજ.	ખાદ ખાકી.
આજ કાલ.	પાણીની તાણુ.	મા ખાપ.
આઠ આંતાં.	હીંગની ખાણુ.	પાણીનો ખાફ.
આપ લે.	રેનો તાર.	ખાર માસ.
આર પાર.	દાલ ભાત.	ચાર ભાગ.
આવ જવ.	ખાપનો ધાક.	મોષો ભાવ.
કાચની ખાચી.	કાળો નાગ.	સારો રાગ.
કામ કાજ.	સારો નાચ.	લાલ ખાગ.
ધરનો કાટ.	સાચ ને આંચ.	ખાલનું મૂલ.
સુરો ખાર.	તાઈ નામ.	લાત માર.
ગોરા ગાલ.	ધર્જોનો પાક.	વાત ચીત.
ચાર જાત.	ગતી પાજ.	સાત વાર.
ઝાડની ડાળ.	ટુંકો પાઠ.	સાક ખાજી.
ઠારે ઠાર.	પાપી તર.	
કાળો ડાગ.		

પાઠ ૪.

એ વ્યક્તરના ઇકાર રાખો.

ઈદિ	ચિક	જીન	દિન	ફીત	લીદ
ઈરા	ચીજ	જીમ	દીપ	ખીજ	લીપ
ઈસ	ચીર	જીવ	દિરા	ખિન	વિજ
કીટ	છીંક	ખોત	નીખ	બિખ	વીર
ખીણુ	છીંટ	દીલ	નીચ	ભીડ	વીસ
ખીર	છીટ	તીર	પીપ	ભીત	શીપ
ગીત	છીત	તીલ	ફીણુ	ચીર	સીમ

પાઠ ૫.

બે અક્ષરના ઉકાર સખ્દો.

ઉમ	ખટ	છટ	દમ	કુગ	મૂળ
ઉઠ	ખસ	જુગ	કર	કુલ	રખ
ઉન	ગુણ	ગુટ	નુર	બુક	રત
કુખ	ગુંમ	યુક	પુછ	ભુલ	રપ
કુચ	ચુક	કુઃખ	પૂર	મુખ	મુખ
કુટ	ચુપ	દૂત	પૂલ	મુછ	
કુદ	ચુસ	કુધ	કુંક	મૂઠ	

વાક્યો.

ચોખ્ખાની ખીર.	કુદી પડવું.	ભુલી ગયો.
દારનું પીપ.	પાણીની ખટ	ચુક પડી.
પોડાની લીદ.	નાણાની છટ.	કુખ દીધું.
રેપેરી કીત.	કેરી ચુસ.	ભુખ ભાગી.
બે ગજ જોટ.	સોકની ભીડ.	ચંડી રત.
હાર ગીત.	ગાજ વિજ.	સારું રપ.
સારાં ગીત.	વીસ જીવ.	ભાઈનું મુખ.
ચોખ્ખાની ગુણ.	નીચ નારી.	પીછું કુલ.
ઉઠ બેસ.	હીરાની વિઠી.	ગાએનું કુધ.
કુંચી આપો.	પાણીની લીલ.	

પાઠ ૬.

અ ઐ ઓ ઓ.

અક	ટેવ	ભટ	સેવ	કોર	ટોપ
અડ	ટેહ	ભદ	સેસ	કોસ	ટોક
કેદ	ટેસ	મખ	હેત	ખોટ	ટોક
કેફ	તેજ	મજ	હેમ	ખોડ	તોપ
કેસ	તેર	વેહ	હેલ	ગોળ	તોલ
ખપ	તેલ	રેલ	પૈસા	ગોરા	દોડ
ખર	દેર	રેસ	પૈડું	ચોક	ધોલ
ખસ	દેરા	લખ	આક	ચોટ	નાલ
ચપ	નેક	લપ	આટ	ચોર	પોત
છેક	પેચ	વેર	આસ	જોગ	ફોક
છેલ	પેટ	વેસ	કોચ	સોંગ	ફોજ
જેટ	પેર	સેઠ	કોટ	જોડ	બોજ
જેર	ફેર	સેળ	કોઠ	જોત	ચોટો
ટેક	ખેટ	સેર	કોણ	જોરા	પૌવા

વાંચો.

અક કેરી.	અક સેર તેલ.	પાકો ચોર.
છેક ગયો.	ખાલી વેહ.	આટો તોળ.
નેક વાત.	ભેદની વાત.	ચોક પુરા.
ધોળા કેસ.	ભટ લવી.	ધોડાની દોડ.
રાતો ખસ.	આંશુની રેલ.	ગોળ દડો.

ખીજી ઝેપ.
દારની કેફ.
સાપનું ઝેર.
દેરા તેવો વેરા.
વહુને સેસ.
ભુંડી ટેવ.

ખાપનું હેત.
પૈડાંની વાટ.
પૈસાનાં ખોર.
પાંણીની ઝોટ.
સાડીની ડોર.
ખાન્નની જોડ.

જ્યોડો ઢોંગ.
દીવાની જોત.
ઝીણુ પોત.
ઝોટે ગયો.
ખોવા ખાધા.

પાઠ ૭.

અંક.

૧ એક.
૨ બે.
૩ ત્રણ.
૪ ચાર.
૫ પાંચ.
૬ છ.
૭ સાત.
૮ આઠ.
૯ નવ.
૧૦ દસ.
૧૧ અઘીઆર.
૧૨ બાર.
૧૩ તેર.
૧૪ ચૌદ, . .

૧૫ પંદર.
૧૬ સોત.
૧૭ સત્તર.
૧૮ અઢાર.
૧૯ ઓગણીસ.
૨૦ વીસ.
૨૧ એકવીસ.
૨૨ બાવીસ.
૨૩ તેવીસ.
૨૪ ચોવીસ.
૨૫ પચીસ.
૨૬ છવીસ.
૨૭ સત્તાવીસ.
૨૮ અઠાવીસ.

૨૯ ઓગણત્રીસ.
૩૦ ત્રીસ.
૩૧ એકત્રીસ.
૩૨ બત્રીસ.
૩૩ તેત્રીસ.
૩૪ ચોત્રીસ.
૩૫ પાંત્રીસ.
૩૬ છત્રીસ.
૩૭ સાડત્રીસ.
૩૮ આડત્રીસ.
૩૯ ઓગણચાળીસ.
૪૦ ચાળીસ.
૪૧ એકતાળીસ.
૪૨ બેતાળીસ.

૪૪ લેલાળીસ.	૬૪ ચોસેઠ.	૮૫ પંચાસી.
૪૪ ચુંમાળીસ.	૬૫ પાંસેઠ.	૮૬ છવાસી.
૪૫ પિસ્તાળીસ.	૬૬ છાસેઠ.	૮૭ સત્યાસી.
૪૬ છેતાળીસ.	૬૭ સડસેઠ.	૮૮ અઠવાસી.
૪૭ સુડતાળીસ.	૬૮ અડમેઠ.	૮૯ નૈવ્યાસી.
૪૮ ઉડતાળીસ.	૬૯ આગણોતેર.	૯૦ નેવું.
૪૯ આગણપચાસ.	૭૦ સિતેર.	૯૧ એકાંચુ.
૫૦ પચાસ.	૭૧ અકોતેર.	૯૨ બાંચુ.
૫૧ અકાવન.	૭૨ બોંતેર.	૯૩ ત્રાંચુ.
૫૨ બાવન.	૭૩ તોણોતેર.	૯૪ ચોરાંચુ.
૫૩ ત્રેપન.	૭૪ ચુંમોતેર.	૯૫ પંચાંચુ.
૫૪ ચોપન.	૭૫ પંચોતેર.	૯૬ છતું.
૫૫ પંચાવન.	૭૬ છોંતેર.	૯૭ સતાંચુ.
૫૬ છપ્પન.	૭૭ સિતોતેર.	૯૮ અઠાંચુ.
૫૭ સત્તાવન.	૭૮ ઈકોતેર.	૯૯ નવ્વાંચુ.
૫૮ અઠાવન.	૭૯ આગણવાસી.	૧૦૦ સો.
૫૯ આગણસાઠ.	૮૦ હેંસી.	૧૦૦૦ હજાર.
૬૦ સાઠ.	૮૧ અઠ્યાસી.	૧૦૦૦૦ દસ હજાર.
૬૧ અકસેઠ.	૮૨ બ્યાસી.	૧૦૦૦૦૦ લાખ.
૬૨ બાસેઠ.	૮૩ ત્યાસી.	૧૦૦૦૦૦૦ દસ લાખ.
૬૩ ત્રેસેઠ.	૮૪ ચોચ્યાસી.	૧૦૦૦૦૦૦૦ કરોડ.

પાઠ ૮

આનુક્રમ.

૧ સું ચેડેલું.	૧૦ સું દગસું	૧૯ સું ઝોગણીસમું.
૨ સું બીચું.	૧૧ સું ગાબીચારસું.	૨૦ સું વીસમું.
૩ સું ત્રિચું.	૧૨ સું ચારસું.	ચેકવડું.
૪ સું ચાચું.	૧૩ સું તેરસું.	બેવડું.
૫ સું પાંચસું.	૧૪ સું ચૌદસું.	ત્રણગણું.
૬ સું છડું.	૧૫ સું પંદરસું.	ચોગણું.
૭ સું સાતસું.	૧૬ સું સેત્રણડું.	પાંચગણું.
૮ સું આઠસું.	૧૭ સું સત્તરસું.	છગણું.
૯ સું નવસું.	૧૮ સું અઠારસું.	

પક્ષીનાં નામ.

કબુતર.	ચક્ષી.	બગચો.	વાગણું.
કાકાટોચી.	ટરકી.	બુલબુલ.	સમડી.
કાગડો.	તિતર.	મરચો.	હંસ.
કોચ્છેલ.	નુગી.	મિતો.	
ગીદ.	પોપટ.	મોર.	
ધુઆડ.	બતક.	સકરો.	

ચોપગાં જનાવરોનાં નામ.

જીંટ.	ગાય.	ડુફર.	ભેંસ.	સાંઢણી.
જીંદર.	ગેનડો.	તરસ.	મેટું.	સાખર.
કૂતરું.	ગોચો.	નાળીચો.	વાછરડો.	સિહ.
	૨			

કોઠિલું.	ધણાડી.	પાડો.	રીંછ.	શિયાળ.
ખરખર.	ગેટો.	બકરો.	વર.	સસલો.
ખલેડી.	ધોડો.	ખિલાડી.	વાધ.	હાથી.
મધેકું.	ચિત્તો.	બળદ.	વાંદરો.	હરણ.

પેટે ચાલનારાં તથા ઝીણું જનાવશે.

નાગ.	માકર.	જ્યુ.	કરોળીઆ.	કીડી.
સાપ.	ચાંચર.	જળો.	એએર.	મકોડો.
વિછુ.	મચ્છર.	કાનખજુરો.	કિલ્લું.	મધમાખ.

પાઠ ૯.

ઝાડોનાં નામ.

આંખો.	દાડમરી.	શીપડો.	વડ.
આમલી.	તાડ.	ફણસ.	સાગ.
ખજુરી.	દેવદાર.	બાવળ.	રીસમ.
એર.	નારીએળી.	ભિંડી.	સોપારી.

તરકારીનાં નામ.

કંટોલું.	ચોળી	દોધી.	ભિંડાં.	વેંગણાં.
કાકડી.	અલુખડાં.	પટેટા.	મુળા.	સાકરકંદ.
કાંદા.	ગાજર.	હાલકોલ.	મોગરી.	સલગમ.
કારેલું.	ગુવારસીંગ.	ચક્રંદર.	રતાણિકંદ.	મુગળ.
દોળી.	ચોધારીસીંગ.	કરેચળીન.	મરચું.	શાલીટ.
કોહિરં.	તુરીલં.	પાપડી.	વાલોર.	

મેવો.

અખરોટ.	કેળા.	તડબુચ.	પપેનાસ.
અંજીર.	ખરબુચું.	દરાખ.	કાળસાં.
અંડુસ.	ચાંપા.	દાડમ.	રામકૃળ.
અતીનાસ.	ચાણેલી.	નારંગી.	બદામ.
આલુ.	ચીબકું.	પેર.	લીંચુ.
કિસમીસ.	જમરખ.	પસતાં.	
કેરી.	જાંબુ.	પપાંકિ.	

કરણુ.	ગોટા.	અંપેલી.	મોઘરાં.
કેવરા.	ગુલમોહિર.	ગોઝાળ.	પારવતી.
ગુલછડી.	ગુલાના.	સેવતી.	

પાઠ ૧૦.

મસાલો.

અજમા.	બાયફળ.	તજ.	રાઈ.	સુંક.
એળચી.	બાવંત્રો.	ધાણા.	લયંગ.	
કેસર.	જીરું.	મરી.	મુવા.	

આદું.	કોથમીર.	લસાણુ.
આમલી.	મરચાં.	કાંદો.

દાણો.

અડદ.	ચોખા.	તુઅર.	મગ.	વટાણા.
ધર્ડ.	જવ.	ખાજરી.	મક.	વાજ.
ચણા.	જીવાર.	મકાઈ.	મસુર.	દાલ.

કથીજ.	જસન.	ધાનુ.	
કલઈ.	ત્રાંબું.	પિતળ.	સિમુ.
કાંસું.	પારા.	રૂપું.	સોનું.
		લોહિયું.	

અડ રીઆં.	ચીતળ.	ધરેણી.	
એરોંગ.	ચોકડાં.	મોર.	વળ.
કદી.	તેરા.	લાકીટ.	માંદરાં.
કલાં.	નય.	લુનક.	માંદળી.
કેદોરા.	પાટલી.	વાક.	હાંસલી.
કાંટલી.	ખાંગરી.	રાણેપુત.	હાર.
ધુધરી.	ખાલી.	વાળા.	
		વિટી.	

પાઠ પી.

ઝવેરાત.

પિરોળે.	માણિક.	લગણીઆ.	હીરો.
પોખરાજ.	માતી.	લાલ.	

કાપડ.

રેશમી.

સુતરાઉ.

અણેચો.	ગીગમ.	લાંગકલાય.	મજમજ.
ઘાટ.	સાટીન.	જગનાથી.	આગાખાનુ.
કિનખાળ.	પિલાંઠ.	સીટીન.	નેટ.
ગાજ.	ઘાટપોટ.	છોટ.	માદરપાટ.
પાજ.	મરાઈ.	દોરીઆ.	ખાસ્તો.
		સેનો.	ડીમેટી.

સુતરાઉ તથા રેશમી કપડાં.

મ્મંગરખો.	સુરવાલ.	મછરદાની.	ઈબર.
કુવાલ.	ચાદર.	બનો.	ઝગલું.
સુબની.	માયાંખાંધણું.	લેંગો.	ચોળો.
કાઠો.	સદરો.	ટોપો.	કાંચળી.
ગલેફ.	પિછોડી.	સાડી.	રમાલ.
મોજાં.	ખનીઆન.	ડગલો.	પેટી.

પાઠ. ૧૨.

રંગ.

આતસીઆ.	ફિરમજી.	પિળો.	સફેદ.
આસમાંની.	ફંપીલો.	રતો.	ભુરો.
ઉજળો.	ગોલાખી.	લાલ.	આખાસી.
કાળો.	બંજુડો.	લીલો.	ઘંઉલો.

મિઠાઈ.

ખરફી.	મેસુર	ચણાપાપડી.	સાકરીઆદાણા.
પેડા.	કોપરાંપાખ.	લાડવો.	નાનખતાઈ.
હલવો.	સુવાપાક.	સુતરફણી.	ધેવર.
ખાવો.	ચુંદરપાક.	લેવડી.	શીંગર.
ફલેખી.	ગોળપાપડી.	એળચીદાણા.	ખાણું.

પ્રસંસારનો સામાન.

આરસી.	ટેળા	માંચી.	ઝુમર.
ઝાળી.	ઢાલકી.	ફાનસ.	ઘડીઆળ.
પલંગ.	પેટારો.	પાટલો.	પાનડું.
તરાઈ.	કાચ.	પેટી.	વીણા.
ખાટલો.	કુરસી.	દિવી.	કપટ.

પાઠ ૧૩.

વાસણ.

આફરગાનીયુ.	કોડીઝ.	ચમચ.	પીગાણી.
કળશિઆ.	કોરી.	ચુલીઆ.	કુલીઝ.
કળેકું.	અમણી.	છરી.	ખાણડું.
કઢાઈ.	ખુમચો.	તસ.	ખોડીઝ.
કિટલી.	ગાગર.	તવાથો.	માટલું.
કાંટો.	ઝીલ.	તપોલું.	રકાચી.
કૂત્તે.	ઘડો.	તરાંમરી.	લોહોડી.
કાંસીઆ.	ચાળણી.	પેણો.	લંગરી.
કથરોટ.	ચીપીઆ.	થાળી.	વાટું.
કડછી.	ચમચો.	દગડી.	વેણળ.
આરણી	સીક.	ગળેલ.	કોડીઝ.
સુપકું.			ચાકું.

ધંધો રોજગાર.

કડીઓ.	ખાટકી.	નાનાવટી.	લુહાર.
કંદોઈ.	ગેડુત.	નેસ્તી.	વણકર.
કરાણી.	ગવલી.	પસ્તાગીઓ.	વૈદ.
કુંસારો.	ગાંધો.	ભાભરભુજો.	વેપારી.
કલાલ.	ધાંચી.	મુનશી.	વાણિતર.
કરાઈ.	ચિકનદોજ.	ગેહિતો.	સરાફ.
કસાઈ.	જમીનદાર.	મસાળ.	સિપાઈ.
કાપડીઓ.	તંબોલી.	મજૂર.	સુધાર.
કિલીદાર	તેલી.	માઝી.	સોદાગર.
કુંભાર.	દરજી.	માળી	હમાલ.
કોળી.	દલાલ.	માચી.	રંગરોજ.
ખલાસી.	ધોળી.	બદ્દગર.	સોની.

પાઠ ૧૪.

માલ અથવા વેપારની જનસૌ.

અતર.	ખાંડ.	દોરડાં.	સાકર.
અડીણ.	ગંધક	નિમક.	સાગ્ર.
અળસી.	ગુલાબ.	નેતર.	સાલ.
અરંદીઉ.	ગોળ.	પાણ.	શિંગડાં.
ઈંત.	ધી.	ખીલોરકામ.	સિંદુર.
કપૂર.	ચાહી.	મજી.	મુખડ.

કસ્તૂરી.	ચાંગડાં.	મીણ.	પાન.
કાગજ.	ચાંદી.	ગોતી.	સુતર.
કાફી (બ્રેન.)	ચીનીકામ.	રાઈ.	સોપારી.
કિનખાખ.	છીંટ.	રે.	સુરેખાર.
કેરાગ.	તંબાકુ.	રેરામ.	હાથીદાંત.
કોપરેલ.	તાર.	લાખ.	હિંગ.
કોલસો.	તેલ.	સણ.	હિંગળો.
ખજુર.	દાર.	સરકો.	ફટકો.
			સુંઠ.

પાઠ ૧૫. પૃથ્વીના દેશો.

યુરોપ.	ઈંગ્લંડ.	બંગાળ.	કાફીઆવાડ.
અમેરિકા.	કાબૂલ.	બાહાર.	કચ્છ.
આફ્રિકા.	તુર્કસ્તાન.	આફ્રિકા.	ખાનદેશ.
અમેરિકા.	આર્મસ્તાન.	અઝર્બેય.	ખીસર.
ઈંગ્લંડ.	હિંદુસ્તાન.	ગાહીસોર.	ગાલવાંન.
ફ્રાન્સ.	કાશ્મીર.	સિંધ.	કરનાટક.
ચીન.	પંજાબ.	ગુજરાત.	મલખાર.

શેહેરો.

કલકત્તા.	પુણે.	લાહોર.	બોખારા.
મધરાજ.	શાલાપુર.	આગ્રા.	કેરમનં.
મુંબઈ.	ચૌરંગાખાદ.	લકનો.	તેહેરાન.

અમદાવાદ.	હેદરાબાદ.	પટણા.	મસ્કાહાંન.
બરચ.	દોલતાબાદ.	કાઝી.	શિગજ.
સુરત.	અલાહાબાદ.	નાસક.	બુથેહેર.
નાસારી	બીબનપુર.	મુનતાંન.	પેકિન.
ખંબાત.	નાગપોર.	ગોવાલાઅર.	કુનતાંન.
વડોદર.	અહમદનગર.	ઉલજન.	મકાઉ.
દમણ.	ઈનદોર.	મકા.	લંડન.
ઉદેપોર.	દિલ્હી.	જદદા.	પેરીરા.

પાઠ ૧૬.

નદીઓ.

ઈનડસ.	ગોદાવરી.	નર્મદા.	સતલજ.
કાવેરી.	ચિનાબ.	માહી.	સાબરમતી.
કૃષ્ણા.	જમના.	માહાનદી.	ખિયા.
ગંગા.	તાપી.	રાવી.	ઝેલમ.

આઠે દશા.

ઉગમણ.	એતર.	અગની ખુણા.	નૈરત.
આથમણ.	દખણ.	ઈરાન.	વાચ.

પારશીના મહીના.

ફવરદીન.	અમદાદ.	આદર.
આર્દિમેહસ્ત.	શેહરીવર.	દવ્વે.
ખુર્દાદ.	મેહર.	મેહમત.
તીર.	આંવાં.	રુપદાર.

પાઠ ૧૭.

પાઠસીના તીસે રોજ.

૧ અહુર્મજ્જદ.	૧૧ ખુરશીદ.	૨૧ મીનોરામ.
૨ બેહમન.	૧૨ માહોર.	૨૨ ગોવાદ.
૩ અદિબેહસ્ત.	૧૩ તીર.	૨૩ દખ્ખેપત્રીન.
૪ શેહરીવર.	૧૪ ગોરા.	૨૪ દીન.
૫ સ્પન્દાર.	૧૫ દખ્ખેપમેહર.	૨૫ અર્શસંગ.
૬ ખુદાદ.	૧૬ મેહર.	૨૬ આસ્તાદ.
૭ અમદાદ.	૧૭ સ્વઓષો.	૨૭ આસ્માન.
૮ દખ્ખેપઆદર.	૧૮ રશને.	૨૮ જમીયાદ.
૯ આદર.	૧૯ ફવરદીન.	૨૯ મારાસ્પન્દ.
૧૦ આવાં.	૨૦ બેહરાંમ.	૩૦ અતીરાંત.

અંગ્રેજી મહીના.

	દિવસ.		દિવસ.
૧ જાનેવારી.	૩૧	૭ જુલાઈ.	૩૧
૨ ફેબ્રુવારી.	૨૮	૮ આગસ્ટ.	૩૧
૩ માર્ચ.	૩૧	૯ સપ્ટેમ્બર.	૩૦
૪ એપ્રિલ.	૩૦	૧૦ ઓક્ટોબર.	૩૧
૫ મે.	૩૧	૧૧ નવેમ્બર.	૩૦
૬ જુન.	૩૦	૧૨ ડીસેમ્બર.	૩૧

પાઠ ૧૮.

હીંદુના મહીના.

(શિયાળો.)	(હિન્દાળો.)	(ચોમાસું.)
૧ કારતક.	૫ કાગળ.	૯ આઘાડ.
૨ માગસર.	૬ ચૈતર.	૧૦ અવળ.
૩ પોસ.	૭ વૈશાખ.	૧૧ ભાદરવો.
૪ માહા.	૮ જ્યેષ્ઠ.	૧૨ આસો.

અષ્ટવાહીઆના વાર.

૧ રવી.	૫ બ્રહ્મસ્પત.
૨ સોમ.	૬ શુક્ર.
૩ મંગળ.	૭ રાની.
૪ બુધ.	

તેહેવારનાં નામ.

મુકતાત.	દસેરા.	ગોકળઆઠમ.	બકરીઘડિ.
પતેલી.	દિવાસો.	નાગપચમ.	મેહિરમ.
નોરોજ.	હોળી.	ગોવાલીઆ અમ.	રમજનન.
ગહંબાર.	શંકરાંત.	ગીઆરસ.	નાતાલ.
બળેવ.	વસંત પંચમી.	ગણેશચોથ.	ક્રીસમીસ.
દિવાળી.	રામનવમી.	ઉતરાંણ.	

પાઠ ૧૯.

હિસાબ.

અંક.	ગુણાકાર.	ત્રિશાશી.	દશાંસા.
સરવાળો.	ભાગાકાર.	પંચશાશી.	બીજગણિત.
બાદબાકી.	બાંજણી.	અપૂર્ણાંક.	ભૂમિતિ.

કોષ્ટક

રેસ.	પોણી.	નવટાંક.	કરો.	અઠવાડીજી.
દમડી.	રૂપીઆ.	પાસેર.	આંગળ.	પાપવાડીજી.
અડધી.	મોહીર.	અરેછેર.	તથુ.	માસ.
હાહડિયું.	રતી.	સેર.	ગજ.	વર્ષ.
પૈસો.	વાલ.	મણ.	પળ.	દાયકો.
આનો.	અવ.	ખાંડી.	ધડી.	સદી.
પાવલો.	માસો.	દીપરી.	પોહોર.	
અડધી.	તોલા.	પાઅેલી.	દિવસ.	

વ્યાકરણ.

સ્વર.	ક્રિયાપદ.	સર્વનામ.	પુલ્લિંગ.
વ્યંજન.	વર્તમાન કાળ.	અવ્યય.	સ્ત્રીલીંગ.
નામ.	ભૂત કાળ.	એકવચન.	નપુંસકલીંગ.
વિશેષણ.	ભવિષ્ય કાળ.	બહુવચન.	વિભક્તિ.

પાઠ ૨૦.

ઇંદ્રિયો.

૧ જોવું.	આંખ.		
૨ સુંઘવું.	નાક.		
૩ લાગવું.	રાગીર.		
૪ ચાખવું.	જીભ.		
૫ સાંભળવું.	કાન.		
સ્વદ.	ભારે.	પારદરીક.	આંખ.
મિઠું.	તિથું.	અપરસક.	પ્રવાહી.
ખાટું.	ખટમિઠું.	અળકવું.	અપ્રવાહી.
કઠણું.	ખરખચકું.	ભારે.	લીલું.
નકાર.	લીસું.	હિનું.	સુંકું.
નરમ.	હલકું.	ચંકું.	

ચોપડી.

પુકું.	રાખદ.	લીટી.	આરંભ.
કાગળ.	અક્ષર.	હાંથીઓ.	સમાપ્ત.
પાના.	ચિન્હ.	દિગ્ગાઓ.	
આંકડા.	વાંચ.	સાંકળીજી.	

વનસ્પતિ.

ઝાડ.	પાતરાં.	છાલ.	યજીઓ.
છોડવો.	કલમ.	રસા.	કણસું.
મૂળીઆં.	કળી.	ગર.	દાણા.
ડાળ.	કુત.	રેસા.	
થડ.	ખી.		

પાણી.

ખાફ.	મીઝો.	મહાસાગર.	કગં.
વરાળ.	ઝરો.	નેફર.	વાદળાં.
બરફ.	નદી.	તળાવ.	દવ.
હવા.	દરીઓ.	સરોવર.	ઝાકળ.
પવન.	સામુદ્ર.	વરસાદ.	ધુમરા.

પાઠ ૨૧.

માનુસનાં શરીરને લગતા શબ્દો.

માથું.	જનકું.	થાપો.	ચુદો.	રોગ.
ભેજું.	ચોટલી.	ચુરણ.	તલ્લી.	તાપ.
કપાળ.	ગળું.	હાથ.	કલેજું.	સનેપાન.
આંખ.	ગરદન.	કામ્પ.	ફેફડું.	લકવો.
ભવાં.	બોચી.	ટોણી.	આઝરી.	અર્ધ.
પાંપણ.	ડાકું.	કાંકું.	આંતરડું.	ખુજળી.
કીકી.	ડાચું.	પગ.	મારા.	કોહાડ.
મોઢોડું.	ધડ.	નળો.	હાડકું.	જળિંદર.
તાળક.	છાતી.	ધુંટી.	આમડું.	શિતળા.
હોટ.	ખભું.	ઘોડી.	પિતો.	ગોતરું.
દાંત.	પોઠ.	હથેલી.	ભંધ.	કમળો.
દાઢ.	બગડો.	પંજો.	આંસુ.	આંકડાં.
જીભ.	કમ્મર.	આંગળાં.	પરીનો.	આકારી.
ગાત્ર.	કેડ.	અંગોડો.	લોહી.	પિત્ત.
				મારચી.

નાંક.	ક્રૂપ	પોહોચો.	થુક.	અજીરણ.
નસકેઈં	પાંસળાં	મુઠી.	છીંક.	વાઈ.
કાંન.	પીર.	નાડી.	નીટ.	દમ.
દાઢી.	પેટ.	રગ.	નપ્પ.	ઠોંસો.
થેભીઆ.	જાંગ.	નસ.	બગલ.	દગજ.
મુછ.	ટાંગ.	દિલ.	કાતરા.	વાળો.

પાઠ ૨૨.

જુદી જુદી નાત અથવા કોંમ.

પારરી.	હિંદુ.	મુસલમાન.	અંગ્રેજ.
થેનરાણી.	બ્રાહ્મણ.	મોગલ.	ફોરંગી.
કદમી.	ક્ષત્રી.	આરબ.	ઈઆહુદી.
દસ્તૂર.	વાંણીઆ.	હોરા.	ઈસ્તિયલ.
મોપેદ.	ભાટીઆ.	ખોત.	અરમાની.
બેહેલીન.	લુહાણા.	મેમન.	

સગાઈ.

બાપ.	મા.	માઠી.	બહાએર.
બપાવો.	બપાઈ.	સસઝો.	સામુ.
મમતો.	મમઈ.	જમાઈ.	વહુ.
કાકો.	કાકી.	વેહેવાઈ.	વેહેવાંણ.
મામો.	માગી.	સાળો.	સાળો.
માસો.	માસી.	દેર.	દેગણી.
કુઆ.	કુઈ.	જેઠ.	જેઠાણી.
છોકરો.	છોકરી.	બનેવી.	બેહેન.
બાઈ.	બાંબઈ.		
બત્રિજો.	બત્રિજી.		
બાણ.	બાણજી.		

પાઠ ૨૩.

પારસી સ્ત્રીઓનાં નામ.

આવાંબાઈ.	મેહેરબાઈ.	બાઈજી.	ભીખાઈજી.
અરશિદબાઈ.	શીરીનબાઈ.	જીવનાઈ.	માણુકબાઈ.
ગુલબાઈ.	આસીબાઈ.	હુસીબાઈ.	રતનબાઈ.
દીનબાઈ.	કુંવરબાઈ.	ધનબાઈ.	રૂપાંબાઈ.
નવાજબાઈ.	આંદનબાઈ.	પુતલીબાઈ.	સુનાબાઈ.
પીરોજબાઈ.	જરબાઈ.	બચુબાઈ.	હીરાંબાઈ.

પારસી પુરુષોનાં નામ.

અરદેરાં.	અરબ્બેરજી.	બંદાંગીર.	શાવકશાહ.
આદરજી.	બહમનજી.	બલબાઈ.	શિહેરીઆરજી.
કાવસજી.	બેજનજી.	દારાશાહ.	દાદાબાઈ.
કેઆરાજી.	સોહોરાબજી.	દોરાબજી.	પાલબુજી.
કેકોબાદ.	હોરમજી.	નવરોજી.	ભીખાજી.
કેઅરાફ.	ઉકરજી.	નોરારવાનજી.	માણિકજી.
અરશિદજી.	એદલજી.	બેહેરામજી.	મેહેરજી.
પીરોજશાહ.	કાહનજી.	મંતગેરજી.	સંતોકજી.
પેશોતનજી.	કૂવરજી.	મેહેરવાનજી.	સુકલાજી.
ફરાંમજી.	જીવનજી.	રસ્તમજી.	બમાસ્પજી.
ફરકુનજી.	જમશેદજી.	શાપુરજી.	ન્હાનાબાઈ.

પુલિંગ.	સ્ત્રીલીંગ.	નપુસકલીંગ.	અનેકવચન.
છોકરો.	છોકરી.	છોકરું.	છોકરાં.
ઘોડો.	ઘોડી.	ઘોડું.	ઘોડાં.
કૂતરો.	કૂતરી.	કૂતરું.	કૂતરાં.
બકરો.	બકરી.	બકરું.	બકરાં.
ધણી.	ધણીઆણી.		
ગોર.	ગોરાંણી.		
પારંસી.	પારસણ.		
દરજી.	દરજણ.		
ધોભી.	ધોભણ.		
માચી.	માચણ.		
વેરાગી.	વેરાગણ.		

પાઠ ૨૪.

ક્રીયાપદો.

મુળધાતુ.	વી. વરતમાન.	ભુત.	ભવિષ્ય.
આ.	આવું.	આધું.	આસે.
પી.	પીવું.	પીધું.	પીસે.
કર.	કરવું.	કરીધું.	કરસે.
બેસ.	બેસાવું.	બેઠું.	બેસસે.
ઉઠ.	ઉઠવું.	ઉઠધું.	ઉઠસે.
સુ.	સુવું.	સુધું.	સુસે.
સુંધ.	સુંધવું.	સુંધધું.	સુંધસે.

મુળધાતુ.	વિ. વર્તમાન.	ભૂત.	લવિષ્ય.
જમ	જમવું.	જમ્યો.	જમશે.
જા.	જવું.	ગયો.	જશે.
લે.	લેવું.	લીધું.	લેશે.
આપ.	આપવું.	આપ્યું.	આપશે.
માર.	મારવું.	માર્યું.	મારશે.
કાપ.	કાપવું.	કાપ્યું.	કાપશે.
વેચ.	વેચવું.	વેચ્યું.	વેચશે.
ખેલ.	ખેલવું.	ખેલ્યો.	ખેલશે.
ચાલ.	ચાલવું.	ચાલ્યો.	ચાલશે.
ચાવ.	ચાવવું.	ચાવ્યું.	ચાવશે.

પાઠ રપ.

સાધીત નામ.

ડાહ્યું.	ડાહાપણ.	મિત્ર.	મિત્રાઈ.
બુજીર્ગ.	બુજીર્ગી.	ચતુર.	ચતુરાઈ.
બુકું.	બુંડાઈ.	સાચું.	સચાઈ.
બલું.	બલાઈ.	નવરૂ.	નવરાસ.
સેહેલું.	સેહેલાઈ.	ખાર.	ખારં.
સોંધું.	સોંધાઈ.	કવડું.	કવડાસ.
બુરૂ.	બુરાઈ.	મિઠું.	મિઠાસ.
સોળું.	સોળાઈ.	ગુનાહ.	ગુનેહગાર.
હાજર.	હાજરી.	વાકેફ.	વાકેફગાર.
ધરડું.	ધડપણ.	ખાખર.	ખાખરદાર.
દાના.	દાનાઈ.	ગરમ.	ગરમી.
સાફ.	સફાઈ.	દોસ્ત.	દોસ્તી.
થેઠ.	થેઠાઈ.	જાઈફ.	જાઈફી.

ପାଠ ୧୬

ଅେକ ଧୀରୀ ଉତ୍ତରୀ ଶାଢ଼ୀ.

ହା.	ନା.	ପୁରାଣୀ.	ଦିନାଶିରୀ.
ଆପ.	ସ.	ହସପୁ.	୧୬ପୁ.
ଗ.	ଆପ.	ଓମ୍ବାପୁ.	ଗଗପୁ.
ସେ.	ଓ.	ମେନାପ.	ଆଗାସାପ.
ମିଠୁ.	କପୁ.	ଗପୁ.	ଖୁଠୁ.
ସାରେ.	ମାଠୁ.	ନିତରେ.	ଗଠପୁ.
ସାଧୁ.	ଗୁଠୁ.	ସାଠୁ.	ମପୁ.
ଓପର.	ଓଠପ.	ଓଧୁ.	ମେପୁ.
ଆଗା.	ପାଞ୍ଚା.	ମୋହପୁ.	ହାପୁ.
ହମା.	ପାଞ୍ଚୀ.	ନେ.	ଧାପ.
ନାଠପ.	କୃ.	ସୁପ.	କୃପ.
ବାଞ୍ଚ.	ଢୁଠୁ.	ସୁଧାପ.	ଧିଗାପ.
ଗପୁ.	ପାପପୁ.	ନମନାପ.	ଗପ.
ଓତରପୁ.	ଧପୁ.	ଓଧପ.	ଧାପ.
ଓଧପ.	ହପୁ.	ସାହପ.	ଧୋ.
ଓଧପ.	ନୀପୁ.	ଧପୁ.	ଗରମ.
ମାଧୁ.	ସାଧୁ.	ନାପ.	ବାସୀ.
ସୁଗପ.	ଧୁପ.	ଧାପ.	ଧୁପ.
ଧାପ.	ହପୁ.		

પાઠ ૨૭.

એકમેકથી ઉલટા સાધીત વગેરે શબ્દો.

ઉપયોગી.	નિરૂપયોગી.	ધન.	નિર્ધન.
આકાર.	નિરાકાર.	આશા.	નિરાશા.
સમજ્યુ.	અણસમજ્યુ.	રોગી.	નિરોગી.
ઘટતું.	અણઘટતું.	સપુત.	કપુત.
દીકું.	અણદીકું.	અદખ.	ખેઅદખ.
હિત.	અણહિત.	વફાર્થ.	ખેવફાર્થ.
અંત.	અનંત.	શરમ.	ખેરશરમ.
અર્થ.	અનર્થ.	ઈમાન.	ખેઈમાન.
હાજર.	ગેરહાજર.	ફળ.	નિષ્ફળ.
વાજખી.	ગેરવાજખી.	હદ.	ખેહદ.
સલુકાર્થ.	ગેરસલુકાર્થ.	ડોળ.	ખેડોળ.
ઉમેદ.	નાઉમેદ.	દિલ.	ખેદિલ.
રાજી.	નારાજી.	કષ્ટજ.	નાકષ્ટજ.
પસંદ.	નાપસંદ.	ઈનસાફ.	ખેઈનસાફ.
પાક.	નાપાક.	કાયદો.	ખેકાયદો.
ફરમાન.	નાફરમાન.	ખખર.	ખેખખર.
મંજુર.	તામંજુર.	ગુમાન.	ખેગુમાન.
મરદ.	નામરદ.	ગુનાહ.	ખેગુનાહ.
સુરાદ.	નાસુરાદ.	તકસીર.	ખેતકસીર.
લાયક.	નાલાયક.	નસીબ.	ખેનસીબ.
વાંકેફ.	નાવાંકેફ.	ફિકર.	ખેફિકર.

ભાગ ૨ જી.

પાઠ ૧.

એ શબ્દોનાં વાક્યો.

રાતી સાડી.	જીઠી બુમ.	મારનાં પિચ્છ.
ખીજી ટોપી.	સાચી વાત.	બકરીનું શિગડું.
પાજની ચોલી.	લાલ ઘોડો.	મારીનો નળ.
ચિકનનું ઝબલું.	લીલું આડ.	આડનાં ફળ.
ઝીણા બાળ.	કાળી શાઈ.	કાચનો ખડીઆ.
ગરમ ચાહે.	સફેદ દુધ.	ગરીબ ગાય.
મિઠું મધ.	ખાંડનો શીશ.	ગોળ દડો.
ખાટું ખોર.	દરાખનો ઝુમખો.	મોટું ધર.
તિખાં મરી.	ગોલાખનું ફલ.	ધઉનો આટો.
સુકાં મરચાં.	ઘોડાની સરત.	ચોખ્ખાની રાઈલી.
નરમ ગાદી.	કાચની ખારી.	અર્ધગજ કપડું.
કઠણ લાકડું.	લાકડાંની પાટી.	બસેર ખાંડ.
નવો સદરો.	લોહોડાની છરી.	ચારમણ ચોખ્ખા.
જીની ઈજર.	સોનાંની વિઠી.	એક ફરો ચણા.
ધનની પેટી.	રૂપાનો કળશીઆ.	પા તોલો સોનું.
હું ખેસું.	હમે ખેડાં.	હમે આવસું.
તું જા.	તમે ગયાં.	તમે જશો.
તે આવેછે.	તેઓએ ખાધું.	તેઓ ખાશે.

પાઠ ૨.

ત્રણ શબ્દોનાં વાક્યો.

તમારો હાથ સાફ છે.	તે ઊંદર દરમાં બરાબ છે.
કેરીના રસ મિઠો છે.	હું રોજ નિરાળે જાઉં છું.
તે છોકરી ચંચળ છે.	હું કાગળ લખું તે તમે વાંચો.
આ છોકરો ડાહ્યો છે.	તેઓ ગાડીમાં બેસીને જાય છે.
બળદને ચાર પગ છે.	ડાંથીયાઈનાં કપડાં મેલાં છે.
તેઓ જલદીથી નાહાસે છે.	બિલાડીની પુછડી વાંકી છે.
પેલી ઉડીને બેસે છે.	આ ચોપડીનું પાનું ફાટ્યું છે.
તમે જાગો છો.	માણસને બે હાથ અને બે પગ છે.
તે ઘાસ પીએ છે.	પેલી છોકરી જોરથી દોડે છે.
તેઓ ઘેર જાય છે.	તે પડી જાય.
તે મોટેથી બોલે છે.	બાઈ ચોપડી વાંચે છે.
પેલી ચકરડી ગોળ ફરે છે.	પેલું ઘર નાહનું દેખાય છે.
રાતરે અંધારું પડે છે.	ઘોડો સુકું ખાસ ખાએ છે.
સવારે ઉજળું પડે છે.	તે જુમ પાડે છે.
આખો છોકરી રડે છે.	

પાઠ ૩.

વાતચીત.

આવો બેસો.

તમારી શી ખબર છે?

તમારા હકમાં કુવા કરે છે.

તમારો બાઈ ક્યાં છે?

જાહાગે બાઈ નિરાળે ગચ્છેલો છે. તે સાંદાંતે પેર આવશે.
 તમારો બાઈ શું રાગેછે?
 તે વાંગવા, લખવા, તથા હિસાબ રાગેછે.
 તમારું નામ શું? મારું નામ ગુલબાઈ.
 તમારો બાપ શો ધંધો કરેછે? તેણે વેપાર કરેછે.
 તમે કાંદાં બચ્ચોછો? હવે હું પેર જઈશ.
 તમે શું કરોછો? હું કપડાં સીવું છું.
 મારી નાધણી બેઠેલ તો બાઈને રમાડેછે.
 પારણા આગળ કોણ છે? કોઈ માણસ આવતા મળવા આવ્યું છે.
 તેને અંદર બોલાવો. ફરસી આપીને ખેસાડો.

પાઠ ૪.

હું જોઈ છું રાત્રી? આંખથી.
 હું સાંભળું છું રાત્રી? કાનથી.
 નાક શું કામનું? સુંઘવાને કામનું.
 મહારું મોઢું શા કામનું? ખાવા, અને સારા મિઠા ખેણા
 ખેળવાને કામનું.
 હું ચાલું છું રાત્રી? પગથી.
 મહારા હાથ કેટલા છે?
 બે હાથનાં આંગળાં કેટલાં?
 બે હાથ ને બે પગ મળીને કેટલાં આંગળાં થયાં?

મહારી ઇજાર રાંતી છે? રેરામની.

રેરામ રાતું બનેછે?

બેક જાતનો કાડા થાયછે, તે પોતાનાં પેટમાંથી કાઢીને

રેરામની દડી બનાવે છે, તેમાંથી રેરામ બનેછે.

તમારો સદરો રાનો છે? સુતરાક કાપડનો.

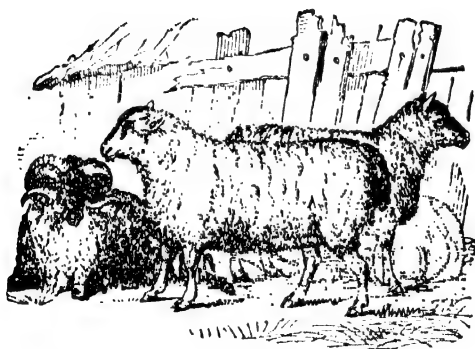
સુતર રાતું બનેછે? રૂનું બનેછે.

રૂ આડ ઉપર પકેછે.

રૂનાં ઝાડને કપાસ કહેછે.

પાઠ ૫.

મેંદાંનાં બંદન ઉપરના શીણા બાળને જીન કહેછે. જીનનાં ગરમ કપડાં બનેછે. તે પેહેરવાથી શિયાળામાં ધણી યંડી લાગતી નથી. હું ચાલતાં ચાલતાં ધણી યાકી ગઈ.

મહારી પાસે એક લખેલી અને બીજી છાપેલી ચોપડી છે.
 તમારી પાસે કેટલી જાતનું કાપડ છે? ત્રણ જાતનું, રેશમી,
 સુતરાઉ ને ઉતનું.
 મને ચીકી લખવા કાગળનો એક તાવ આપો.
 તમે કેટલા દાવ રમ્યાં? દસ દાવ.
 તમે નાગ જોયા છે? તેનો રંગ કહેવો છે?
 મહારી જોઈને રાગ કહાડીને ગાતાં આવડે છે.
 રાણીનાં રાજમાં લોકો સુખી છે.
 જોની પાસે લાખ રૂપીઆ હોય તે લખપતી કહેવાય.
 સુનાખાઈએ મહને લાત મારી, તેથી તેનેજ લાજ લાગી.
 મહારી માતા ગળામાં હીરાનો હાર અને હાથે માલીની
 બાંગડી છે.

પાઠ ૬.

આ છરી કીટાઈને બુકી થએલી છે.
 આ છોકરી ધણીજ નીચી છે.
 દિવાળીના મેળામાં લોકોની ભીડ ધણી થાય છે.
 તમે લખતી વખતે ધણી બુલ ચુક કરેછો.
 ચંડીની રતમાં ધણી તાહાડ પડે છે.

જરખાઈનું રૂપ ધણું સારું છે. અને તે ધણીજ સુખી છે.
મહારી માને જૂત તથા જાદુ કોટળનો ખોટો વહેમ છે, તે
સમજાવીને કાઢી નાખવો જોઈએ. હેવા વહેમથી લોકો
દુઃખી થાય છે.

દાન ક્રીધાથી પુન લાગે છે.

ચોરી કરનારને કેદની સજા મળે છે.

મહારા શેઠને ગમે વર્ષ વેપારમાં ખોટ ગઈ, તેથી તેણે આખું
વર્ષ ધંધો ક્રીધા નહી.

શેઠ રાતના આઠ વાગતાં તોપ પડે છે.

આ ગીત ગાનારીનો કંઠ ધણો સારો છે.

ધડીઆળને કુંચી આપી નહીં તેથી તે બંધ પડ્યું છે.

ધરમાં માખ તથા મચ્છરથી હમે ધણાં હેરાંન થઈએ છે.

પાઠ ૭.

નીતિને લગતી શિખામણો.

સદા સાચું બોલવું. સર્વેનું ભલું ઇચ્છવું.

ગરીબ નાચાર પ્રેર દયા કરવી.

ધર્મનું કામ તરત કરવું. ગરીબ લોકોનું પાળણું કરવું;
 માઆપની સેવા કરવી.
 માઆપને માન આપવું અને તેઓનું કહ્યું કરવું.
 વડીલોની સામને બોલવું નહીં.
 બાઈ બેઠેલ તથા સગાં વાહાલાં સાથે હળી મળીને ચાલવું;
 અને એક ખીજા ઉપર હેત રાખવું.
 સારાં અને ડાહ્યાં લોકોની સંગત કરવી.
 વહેવાર ચોખ્ખો રાખવો. સારાં સલુકથી ચાલવું.
 નિતરેજા બોધને યાદ કરતાં રહેવું અને બોધની ખંદગી કરવી.
 પાપ કરવું નહીં. જીવું બોલવું નહીં.
 દગો કરવો નહીં. કગાઈ કરવી નહીં.
 કોઈને દુઃખ દેવું નહીં. ચોરી કરવી નહીં.
 ભુંડાં કામ કરવાં નહીં. કોઈને માફું બોલવું નહીં.

પાઠ ૮.

કોઈની આડી ચુગંલી કરવી નહીં. કોઈને ગાળ દેવી નહીં.
 બોહોડામાંથી માઠા સખ્યુત કાઢવા નહીં.
 સદા વિચારીને બોલવું. બોલીને ફરી જવું નહીં.

કનિચો ટોટો કરવો નહી. મસ્તી તોફાન કરવું નહી.
 મારામારી કરવી નહી. કેફ કરવી નહી.
 ચેડાં કહાડવાં નહી. કપડાં ફાડવાં નહી અને મેલાં ફરવું નહી.
 ફેલ કરવાં નહી. કોઈની સાથે વેર રાખવું નહી.
 કોઈ સાથે દુરામની કરવી નહી. કોઈની અદેખાઈ કરવી નહી.
 કોઈની લાજ લેવી નહી.
 કળ્યાણોરની સંગત કરવી નહી.
 લુચ્ચાઈ કરવી નહી.
 ઉતાવળાં થવું નહી. વિચારીને બોલવું.
 પુનના કાંમ કરવાં.
 આપ્તમાં રામ રાખવી. સારાં સલુકથી ચાલવું.

પાઠ ૯.

નરમામ, ધીરજ તથા સલુકાઈથી બોલવું.
 વગર વિચારે કાંમ કરવું નહી. બિડટનું કાંમ આવી પડે
 ત્યારે ડાહ્યાં આદમીને પુછીને કરવું.
 વગર પુછવે બોલવું નહી. ખાલી ટકટક કરવી નહી.
 કોઈની વચ્ચે બોલવું નહી.
 મુઝે તેનો જવાબ આપવો.
 સર્વે સાથે ભલાઈ કરવી. કોઈને અવગુણ કરવો નહી.
 રીસ ધણી ચઢાવવી નહી. કંકાસ ધણો વધારવો નહી. જીડી
 શાહેદી પૂરવી નહી.
 હરેક વાતમાં સમ ખાવા નહી, દાણ ચોરી કરવી નહી.
 ભુખ્યા તરસ્યાની ખખર લેવી,
 આંખે લીકું ન્તે. અહં માનવું. આતરી કીધાવિના કાંને સાંભ-
 બેલી વાત ઉપર બરોસો લાવવો નહી.

રંગમાં ભંગ કરવો નહીં.

કોઈને જુદો વાપદો કરવો નહીં.

કોઈ સાથે જુઓ રમવો નહીં.

કોઈને ઘણું હસવું નહીં. ઊંઘાડે પગે ચાલવું નહીં.

રસ્તામાં કાંઈ ખાવું નહીં. રસ્તે ચાલતાં દોડવું નહીં. અ-

ણગણે માર્ગે જવું નહીં.

કોઈની નીંદા કરવી નહીં.

નમનતાર્ક રાખવી, ગર્વ કરવો નહીં.

સારા મિત્ર સાથે બિગાડ કરવો નહીં.

કજીયો અથવા મારામારી થતી હોય ત્યાં ઉભાં રહેવું નહીં.

ખીજનો કજીયો પોતાને માથે ખેંચી લઈને વઢવું નહીં. પો-

તાને મોઢોડે વખાણ કરવી નહીં.

પાઠ ૧૦.

દશ્વર.

દશ્વરે આપણુ સર્વને પેદા કરીધાં, માટે ખુદાની. હમેશાં યાદ કરવી જોઈએ.

નિતરેજ ખુદાની બંદગી કરવી. ખુદાને પસંદ પડે તેવાં કાંમ કરવાં, કે તેથી સવાળ લાગે.

નરસાં કાંમથી દુર રહેવું.

સારાં કાંમ ક્રીધાથી સવાળ લાગેછે. નરસાં કાંમ ક્રીધાથી પાપ લાગેછે.

આપણુ જે કાંઈ કાંમ કરીએછે તે સર્વે ધધિર જોએછે. ખુદા આપણને દેખતો નથી, પણ તે સર્વે ઠેકાણે હાજર છે.

આપણે જેવાં જી રાખીએ તેવાં કૃળ ચાખીએ.

જેવું કરીએ તેવું પામીએ.

સારાં અને નરસાં કાંમના બદલો ખુદાતાલા માણસને આપેછે, માટે સદા નેક કાંમ કરવાં અને ભુંડાં કાંમથી વેગલાં રહેવું.

સારાં કાંમના બદલામાં મરણ પછી બેહિશ્ત મળેછે. નરસાં કાંમના બદલામાં દોઝખ મળેછે.

પાઠ ૧૧.

મા બાપ.

આપણાં માં બાપ આપણને ધણાં આહેછે, અને આપણી ધણી જાતન કરેછે.

તેઓએ આપણને જન્મ આપ્યો તથા પળી પોશીને મોઠાં કર્યાં. તેઓએ આપણને મારી કેળવણી આપી, અને રૂડ માર્ગે માલમતા રાખવું. તેઓએ આપણાં ઉપર અનિષ્ટો ઉપકાર કર્યો છે, તેહના બદલામાં ઘડપણની વખતે તેઓની આકરી તથા ખરદાસ્ત કરવાની આપણી કરજ છે.

મા આપના ઉપકારનો બદલો બે ગુણવાન છોકરાઓએ કેહેવી રીતે વાળ્યો તેહની એક વાત કહુંકું, તે સાંભળો.

એક શહેરમાં એક પહાડ સળગી ઉઠ્યો તેથી લોકોનાં ધર-ખાર તથા માલમતા સર્વે અગ્નિ બળી જવા લાગું, મોઢે સઘળાં લોકો પોતાની માલમતા બધને નાહાસવા લાગ્યાં. તે વળાએ તે શહેરમાં બે ધગાજ ગુણવાન છોકરાઓ હતા. તેઓનાં મા આપ ધણાંજ ધરડાં અને જર્ઠક હતાં અને નાહાસીને પોતાનો જીવ બંચાવવાની તેઓમાં શકિત નહી હતી; તે જોઈને તેઓના છોકરાઓએ પોતાની સઘળો જનસ, માલ તથા દાહત પડતી મેલીને પોતાનાં માઆપનો જીવ બંચાવ્યો. એક છોકરાએ પોતાના આપને આંધ હિમર લીધી અને બીજાએ માને આંધ ઉપર લીધી અને શહેરની બહાર નિકળી ગયા, તેથી તેઓની દાહત તો ગઈ પણ તેઓનાં મા આપ સલામત રહ્યાં, એ છોકરાઓની જુબીની વખાણ સર્વે કોઈ કરવા લાગું, અને તેઓની વફાદારીની યાદ આજગુણી રહી ગઈ છે.

સર્વે છોકરાઓને ઘટેકે કે પોતાનાં માઆપ ઉપર અવીજ રીતનો આદા રાખવો તથા એજ પ્રમાણે તેઓની સેવા કરવી.

પાઠ ૧૨.

ચોરી.

મા બાપની કંરત છે કે છોકરાંએને સારી કેળવણી આપે, નેક રસ્તે ચાલવાને શિખવે અને ભુંડાં કાંમ કરવા નહીં દીએ. મા બાપ સારી કેળવણી આપે તો છોકરાં સમજી અને સારાં નિકળે. મા બાપ પોતાનાં છોકરાંએને લાડ લડાવે અને નરસે મારે ચાલવા દીએ તો તે છોકરાં ખરાબ અને ભુંડાં નિકળે.

એક છોકરા એક દાહાડે ઇંડું ચોરીને પોતાની મા પાસે લઈ ગયો ત્યારે તેહની માએ લાલચ કરીને તે છોકરાને માથે નહીં; પછી તે છોકરા માઠી માઠી ચોરીએ કરવા લાગ્યો અને શવટે તેણે એક બાળકનું ધરતું કાઢી લઈને ખુન કાઢું ત્યારે તેહેને ફાંસી દેવાનો હુકમ થયો તે વળા પેલા છોકરાએ કાળાવાળા કરીને પોતાની માએને પોતાની જાસે બાલકનીને તેનો કાંત જોરથી કરડી આપી; તે વળા લોકો ચીડાઈને કહેવા લાગ્યા ને આ કેહેવા દુષ્ટ છે કે મરતો મરતોની પોતાની માને દુઃખ દેછે. ત્યારે તે છોકરાએ જવાબ દીધો કે “બાપએ તમા મહારા એહવાળથી વાંકે નથી હું બ્યારે પેહેલાં એક ઇંડું ચોરી લાવ્યો ત્યારે એ માએ મને સજા કીધી નહીં તેથી હું આજે આ સજાને પોહારથી એ માએ જો મને બાળપણથી જ વાસ્તે હોત તો આજ હું ફાંસી થું કરવા જાત?”

પાઠ ૧૩.

ખોટાઈ.

કોઈ ભરવાડનો છોકરો “વર આણું રે વર આણું, કોઈ મહારી મદદે આવો!” એમ અમથોજ મોટા અવાજથી બુમ પાડીને આસપાસનાં લોકોને જીકા ગભરાવતો હતો, તે વખતે લોકો જઈને જોતા ત્યારે વર કોણનું ને વાત કોણની. એમ તે લોકો ખીચારા ધણીવાર કીકા પડીને પાછા ફર્યા. પછી એક વખત એવું બન્યું કે અરેખરંજ વર આણું, ત્યારે પેલે છોકરો પેહેલાં કરતાં વધારે ધભરાઈને ધણીજ બુમો પાડવા મંડી ગયો, પણ તેના બોલવા ઉપર કોઈએ ભરેસો રાખ્યો નહીં અને તેની મદદે કોઈ ગયું નહીં. તેથી વરએ પેલા છોકરાનાં સઘળાં ઘેટાં મારીને ખાધાં. એ ઉપરથી તે છોકરાના શીકને બહુજ રીસ ચઢયાથી તેણે તે છોકરાને પોતાને ત્યાંહાંથી કહાડી મુક્યો. ત્યાર પછી તે છોકરાને કોઈએ ચાકરી રાખ્યો નહીં, ને તેણે રખડી રઝળીને તથા છેલે ભિખ માગીને પોતાનું ગુજરાંત ચલાવ્યું.

જીકું બોલે ને કદી,
પાપી પુરે થાય;
તે મોટે બાળક તમે,
ન કરે એ ઉપાય. ૧.
સાચામાં સુખ છે ધણું,
સાચે સઉનો સ્નેહ;
સાચે રાચે જગપતિ,
સાચે શોભે દેહ. ૨.

પાઠ ૧૪.

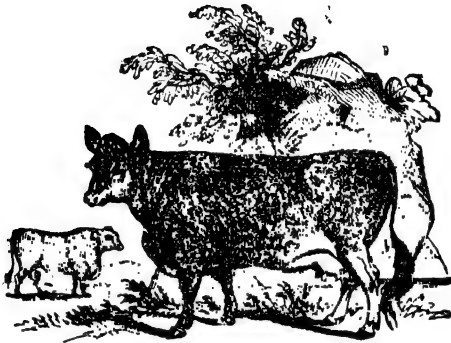

સંગત.

એક વાઘરી માળામાંથી પોપટનાં બે બચ્ચાં લઈ ગયો, તેમાંનું એક બચ્ચું સારાં માણસને ઘેર વચ્ચું, ને બીજું નઠારાને તાંહાં વચ્ચું. પેલાં સારાં માણસને ઘેર વઢવાડ કે ગાળાગાળી થતી નોહોતી; કોઈ ભુંડું બોલે નહીં; કોઈ આવે જાય તો તેને સારી રીતે બોલાવે અને માન આપે. પેલો પોપટ એ શિખ્યો. પણ પેલાં નઠારાં માણસનાં ઘરમાં તો રાજ મારા-મારી, ગાળાગાળી, લુચ્ચાઈ અને દોંગાઈ થાય તે સધલું બીજે પોપટ શીખ્યો. તે ગાંભનેા રાજ એક દહાડો તે રસ્તેથી જતો હતો તેને જોઈને પેલો પોપટ ભુંડી ગાળો દેવા લાગ્યો અને બોલ્યો કે “હુંને મારો, કાપો!” એ સાંભળીને રાજને માફ તો લાગ્યું, પણ બોલ્યો નહીં. આગળ આવતાં પેલાં સારાં માણસનું ઘર આવ્યું ત્યાં રાજને જોઈને પેલો પોપટ માફ માન આપીને મિઠા વચ્ચે બોલ્યો. તે સાંભળી રાજ ધણી અજબ થયો અને વિચાર કરતો કરતો ઘેર ગયો. પછી તપાસ કરતાં રાજને માલમ પડ્યું કે એ બેહુ પોપટ એકજ મા બાપનાં બચ્ચાં છે. પણ એક નઠારી સોબતમાં રહ્યો તેથી નઠારી નિકળ્યો અને બીજે સારી સોબતમાં રહ્યો તેથી બલો નિકળ્યો. છોકરાંએ આ શિખાંમણ કદી ભુલવી નહીં કે જેવી સોહબત તેવી અસર.

પાઠ ૧૫.

ગાય.

છોકરાંઓ તમે ગાય જોઈછો? હાજી. અમારા ઘર આ. ગામથી રેલ સવારના જાયછે. એ જનનવરને ચાર પગ હોય છે. તે ચારે પગ જાલવાતા કામમાં લાયછે માટે તેને ચોપયું જનનવર કહેછે. એને માથા ઉપર એ ચાણીવાળાં શિંગડાં એને પછવાડે પુંછડું હોયછે. શિંગડાંથી એ જનનવર પેતાનો ખચાવ કરેછે. પુંછડું એના દિલ ઉપર માખી મજ્જર વગેરે નાહાતાં જનનવરને ઉરાડવાના કામમાં આવેછે.

ગાયને આપણી પેઠે હાથ હોતા નથી. ત્યારે એ રાથી ખાતી હશે? ગાયનું ડાકું આપણી પેઠે નથી. તેનું તો ડાકું નીચું હોય છે. તેથી તે નીચું ડાકું રાખી મેહોડથી ખાયછે. ગાય શું ખાતી હશે તે તમે જાણો છો? હાજી ગાય તો ખંડુએ ખાય, ધાંસ, ઘણી, રેંદલા જે નાખીએ તે ખાય.

ગાય એ ધણું ગરીબ જનાવર છે, વગર કારણે કોઈને મારતી નથી. કોઈ કોઈ ગાય તો મારકણી પણ હોય છે. પાસે જઈએ ત્યારે શિંગડાં ભાકે છે. પાટું મારે છે. પાટું તે શું તે તમે જાણો છો? ગાય લાત મારે તે પાટું કહેવાય. મોટે અજાણી ગાય પાસે જવું નહીં.

ગાયને સોડો ખાળે છે. તે આપણને દૂધ આપે છે. તે દૂધ પીધામાં આવે છે; તે ધણું ઉપયોગી જાનવર છે. કુધનું દંડી, મલાઈ, માખણ અને ઘણીક જાતની મિઠાઈ બને છે. ગાયનાં બચ્ચાંને વાછરડા કહે છે. તેને મોટો બબદ થયા પછી ગાડીમાં બેસે છે. અને તેની પાસે હોળ ખેડાવે છે.

દોહોરા.

ગુણ અગણિત છે ગાયમાં,
સુખ દાતા કહેવાય;
દે છે તે દંડી દૂધ ધી,
ખાંતે સૌ જન ખાય. ૧
પશુ પંખી નર નારને,
જીવ્યા જન્મતી વાર;
ધણું કરી ધી દૂધ છે,
એજ પ્રાણ આધાર. ૨.

ક્ર. ૬૦ ડા.

પાઠ ૧૬.

ભેંસ.

છોકરાં તમે જાણો છો કે ભેંસ પણ ગાયને મળતું જનવર છે. પણ કેઈ વાતમાં મળતું નથી તે તમે જાણો છો? ના જી. ત્યારે હું તમને કહું છું. યાદ રાખજો, ભેંસની ચામડી ગાયની ચામડી કરતાં જાડી અને કાળા રંગની હોય છે. ગાયની પોંડે તેની પિઠ ઉપર ખાળ હોતા નથી. અને તેનાં શિંગડાં ગાયના શિંગડાં કરતાં ઘણા મોટાં અને વાંકાં હોય છે.

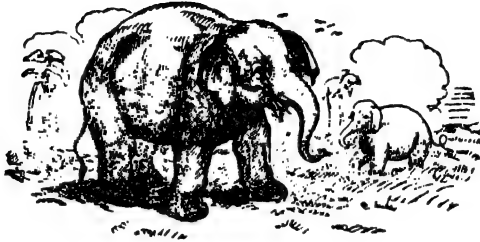
ભેંસને પાણીમાં રેહેવું બહુ ગમે છે. જ્યાં પાણીનાં ખખેલિયાં ભરેલાં હોય, અથવા ખાડાઓમાં કાદવ કિચક વગેરે હોય ત્યાં ભેંસ ઘણી ખુશીથી લોટયા અને ખરાડયા કરે છે. તે નદીમાં અથવા તળાવમાં પાણીના અંદર જાયું ડાકું રાખી તસ્લા કરે છે.

ભેંસ ગાયના કરતાં ઘણું દૂધ આપે છે. તેનાં શિંગડાંની કાં-રાકી, છરીના હાથા, વગેરે ઘણીક સીજો બને છે. જોમ એ જનાવર જીવતાં આપણાં કામમાં આવે છે તેમ ધુવા પછી પણ ઘણું કામનું છે. એનાં ચામડાંની ગાડીની ધમણ, જોડા, ચોપડીનાં પુઠાં વગેરે ઘણી સીજો બને છે.

ભેંસના નરને પાડો કેહે છે. તે ઘણો જોરાવર અને તોફાની હોય છે. કેટલાક દેશના લોકો એની પાસે હોળ એડાવે છે. કોઈ કોઈ જગો ઉપર તો એને કોરામાં તથા તેલની ઘાણીમાં જોડે છે, તથા એની પિઠ ઉપર પખાળમાં પાણી ભરી ભિસ્તી લોકો રસ્તામાં પાણી છાંટે છે.

પાઠ ૧૭.

હાથી.

એ ચોપગાં જનવરેમાં સહુથી મોહકું પ્રાણી ગણાય છે. એનાં શરીરનો અજબ જેવા ભાગ જોઈએ તો એની શૂંઠ છે. તે એને નાકની અને હાથની જગા ઉપર કામમાં આવે છે. હરેક વસ્તુ જોઈકવી મુકવી હોય તે શૂંઠથી જોઈકે છે. એના પગ થાંભલા જેવા જડા હોય છે. એની આંખ અને કાન એના શરીરના ખીજા ભાગોના પ્રમાણ કરતાં ઘણા મોહકાં છે. એના કાન પંખાની ગરજ સારે છે.

હાથી એક ઘણું ગંભીર અને સમજી જનાવર છે. હાથી સેહલથી પળાય છે. રાજાઓ પોતાને ઘેર હાથી પાળે છે. એને તેના ઉપર આંખાડી યાને હોદ્દો કશી તે ઉપર સવારી કરે છે, અને કેટલીક જગાએ એના ઉપર લશ્કરી અસખાળ મુકી ભારખરદારીનું કામ કરાવે છે. એ વગર થાકવે રોજના પચાસ ગાઉ મુસાફરી કરી રાકે છે. કહે છે કે હાથી શાં વર્ષ સુધી જીવે છે.

જેવું એ જનાવર ગરીબ છે તેવું ચીડાએલું હોયતો ઘણું નુકસાન કરે છે. હાથી પોતાની રખેવાળી કરનાર માહાવતને

તાપે રહેછે. એ માહાવત અંકેરા નામનાં હાથીઆર વડ હાથીને
પોતાના હુકમમાં ચલાવેછે તથા ઉભા રાખેછે અને બેસાડેછે.

હાથીનો ખોરાક ઘાસ ઘણો વગેરે છે, પણ તેનો મુખ્ય
ખોરાક વડનું ઝાડ ગણાયછે. જો વડનું ઝાડ એને મલ્યું તો
એ જાનવરને ખીજાં કરાંતી ગરજ પડતી નથી. હાથી આ-
શ્રીકા ખંડમાં તથા હિંદુસ્થાનમાં પુણજ મળી આવેછે.

પાઠ ૧૮.

સિંહ.

સિંહ એ ખિલાડીની જાતનું ઘણું જ ભયંકર ફાડી ખાતરું
પ્રાણી છે. એનો દમામ અને ડસ્સો જોઇનેજ આપણને ભય
પ્રેરણ થાયછે, ખીજાં પ્રાણી કરતાં એ વધારે કઠિનપણું ધરાવેછે.
આ ઉપરથી એને પશુઓનો રાજા એવું નામ આપ્યું છે. નર
સિંહની ગરદનપર લાંબા ને જડા ખાજની યાજ હોયછે, તે
બ્યારે ગુસ્સે ભરાય છે ત્યારે અથવા તો મરજી પડતે ઉભી
કરેછે. એના ભયંકાર ને મોટા ખરાડા ધણા કુરથી સંભલાય-
છે. એ પોતાનું રહેઠાણ ઘણું કરીને પાણીની નજીક મોઢી

ઝાડીઓમાં અથવા ગોફામાં ફરેછે; કે તેને શિકાર મળ્યા વગર રહે નહી. એ પોતાના શિકાર ઉપર તાકી એકેદમ દુરથી કૂદકો મારી ધસારો કરેછે; અને ઘણું કરીને તો તે પોતાની પેહેલીજ કોચેસમાં પાર પડેછે. જો તક મળી તો માંણસ વટિકને તે છોડતો નથી. એવું જણાયલુંછે કે આ જોરેમંદ, બચંકાર, ને ધાતકી પ્રાણીને કોઈ કોઈવાર જો અચપણથીજ પકડીને પાળ્યું હોય તો તે પક્ષાઈ રોકેછે; તોજી તે ઉપર બરોસે રહેવું ધાસ્તી બરેલુંછે. એની પેદાસ હિંદુસ્તાન અને આફ્રિકા ખંડના ઘણા ગરમ ભાગોમાં થાયછે.

સિંહની માદા પણ જોર અને ધાતકીપણામાં કંઈ કમ નથી. તે પોતાનાં બચ્ચાં ઉપર જે પ્યાર રાખેછે તે તારીફ લાયકછે. જો કોઈએ તેણીનાં બચ્ચાં ઉપર ધસારો કાઢે તો તેનાં બચ્ચાવ અને છુટકારાને માટે તે પોતાનો જીવ જતાં સુધી ધણી બહાદુરીથી લડેછે.

પાઠ ૧૯.

કુત્તો.

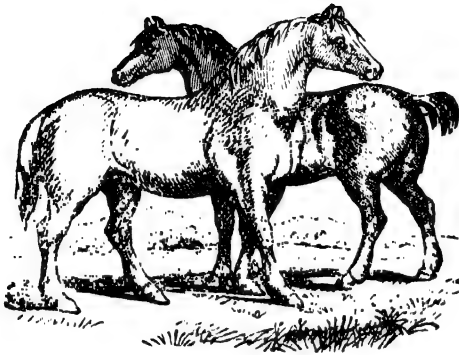
માસ ખાનાર બધાં પ્રાણીઓમાં કુત્તો જેવું ફરમાખરદાર અને નિમકહલાંજ પ્રાણી બીજું એકે હશે નહી. એની ધણીક

જનતા છે. જેવી કે ચોકીદાર, શિકારી, દરીઆઈ, બરવાડી વ-
ગેરે. એ પ્રાંણીમાં કોઈની સુંઘવાની શક્તિ, કોઈની દોડવાની
ઝડપ, અને કોઈની જોવાની ઈંદ્રિ ધણી તેજ અને તીક્ષ્ણ
હોય છે. કુત્રા પોતાના ધણીના ધરતી તથા જનન માલની ચોકી
કરે છે; શિકારને શોધી તેને પકડી આપે છે; પાંણીમાં ડુબતી
હરેક ચીજ યા માણસનો ખચાવ કરે છે; ખરકમાં દટાયલાં મા-
ણસોનો શોધ કરી, તેમને તેમાંથી બહાર કહાડે છે. આ અ-
સીલ, અંચળ અને નિમકહલાલ પ્રાંણીની જુદીના તરેહવાર
દાખલાઓ જાણવામાં આવ્યા છે, તેમાંથી એક એવે જણાવીએ છીએ.

એક મુસાફરે કોઈએક ગ્રહસ્થને ત્યાં ઉતારે લીધો. પછે એ
ચાર દિવસે તે ત્યાં એક મોટી પેટી લાવ્યો. હવે તે ગ્રહસ્થને
ત્યાં એક પાળેલો કુત્રો હતો, તેની નજર પેલી પેટી પર પડ-
તાંજ તેની આસપાસ અહીંથી તહીં દોડવા લાગ્યો, અને મોટે
સાદે બસવા માંડ્યું. ધણીવાર ધમકાવ્યા છતાં તે મુગો ન
રહ્યો, તેથી તેના ધણીના દિલમાં શક ઉત્પન્ન થયો કે આટલો
ધમકાવ્યા છતાં એ વગર કારણે એમ કરે નહી, તેથી તેણે
અને આસપાસનાં ખીજાં માણસોએ પેલા મુસાફરની પાસે
તેની તે પેટી ઉઘડાવાની ફરજ પાડી. પેટી ઉઘાડતાં તો તેમાં
છુપાઈ રહેલો એક ચોર તેઓની નજરે પડ્યો. આ ચોર પેલા
મુસાફર સાથે આગળથીજ મનસુખો કરીને બરાઈ રહેલો હતો
કે દાવ ફાવતાં પેલા ગ્રહસ્થને ત્યાં ચોરી કરવાને જોડેને બની
આવે.

પાઠ ૨૦.

ઘોડો.

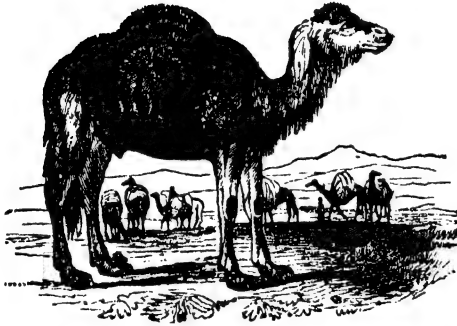
ઘોડા એ એક ખુબસુરત, બળવાન, ચાલાક, અને ઝડપવાળું પ્રાણી છે. માણસ જાતને તેનાં તરેહવાર કામકાજમાં એ ધણો ઉપયોગી છે. કુત્રાંની પેઠે એ જાનવર પણ પોતાના ધણી તરફની નિમકહલાલી અને વફાદારી બતાવેછે. એનો ખાશક ઘાસ દાણો તથા વનસ્પતિ છે. સર્વેમાં અરખી ઘોડાની જાત અને યુનીઆદ ધણી ઊંચી ગણાયછે. અરખ લોક પોતાના ઘોડાપર કેટલો ખ્યાર રાખેછે, તે વિષે તમને આગળ જણાવીશું. અરખ લોકનાં બચ્ચાં તો એક રમકડું હોય તેમ એ જાનવર સાથે રમેછે. એની સુંઘવાની શક્તિ ધણી તીક્ષ્ણ હોયછે.

એક અરખે પોતાનો ઘોડો વચવાનું કોઈ અંગ્રેજ સાથે સાટું કીધું. પેલા અરખે માગેલી કિંમત આપીને અંગ્રેજે તે ઘોડા માંગ્યો. રૂપીઆનો ઢગલો જોઈને પેલા અરખે બોલી ઉઠ્યો, “અરે મહારા વાહાબા ઘોડા, અરે મહારાં અમૂલ ઝવેર, આ

અણુભંણેયો રાખસ તને મારશે તથા ખીજાં અનેક કુઃખ તારીપર પાડશે, શું આ નાંણાની રકમ બધને હું તને વેચું? ના એવું કદી બનનાર નથી. માટે ચાલ મહારી સાથે પાછો ફર ને મહારાં વાહાલાં બચ્ચાંઓને ખુરાહાલ કર.” એટલું બોલી તે અરબ લાગણીજ તે ઘોડાપર સ્વાર થઈ ત્યાંથી જતો રહ્યો.

પાઠ ૨૧.

ઉંટ.

જાંઠ જેવાં સહુરીવાલાં પ્રાંણી ખીજાં ઘોડાંજ હશે. એની ગરદન લાંબી ને માથું ન્હાનું છે. એના પગનાં તળીઆં પોહાળાં અને પોચાં હોય છે. જેથી એના પગ રેતીમાં બેસી જતા નથી, તથા તળીઆં દાઢતાં નથી. એની પિઠ ઉપર ખુંધ જેવું કંઈ નિકળ્યું છે તે પરમેશ્વરે એનાં સારાંને માટેજ કીધું છે. તેમાં બધી ચરખી બરેલી છે તેથી ભ્યારે ખોરાક નથી મળતો ત્યારે એનું પોષણ થાય છે. પરમેશ્વરે એનામાં બે હા-

જરી મુકી છે, એક માં તે જરૂરનાં વખતને સર પાણીનો જથ્થો સાચવી રાખે છે. એની મુંઘવાની રાડિત ધણી ચંચળ છે. પાંણી ક્યાં મળશે તે જગો એને માલુમ પડે છે. જાડ પાલા એને કાંટાની જાડી પર એનું યુજન થાય છે. કેટલાક દિવસો મુખી વગર ખોરાક પાંણીએ એ રહી શકે છે. એ ગરમ રેતીનાં જંગલોમાં નદીક ૩૦ થીતે ૩૫ મણનો બોજો ઊંચકીને મુસાફરી કરે છે. અરબલોકો એનાં દુધ, માસ, ચામડાં બાળ સર્વેનો ઉપયોગ કરે છે. ઊંટની માદાને સાંઢણી કહે છે એને તેની ચાલ ધણી જડપની છે. ઊંટ પર ખેસનારને સારવાન કહે છે.

પાઠ ૨૨.

નારીએલી.

નારીએલીનું જાડ આસરે ૪૦ થીતે ૫૦ ફીટ ઊંચું હોય છે. એને માહાડ કરીને ફળ કહે છે. એનો દરેક ભાગ આપણને જાંમ લાગે છે. એનું થડ ચીરીને પાંણી લાવવા લઈ જવાની અરનાલ બનાવે છે, એનાં પાતરાં લાંબાં હોય છે ને વચ્ચે ને

સળી હોયછે તેના કચરો કહાડવાના છુતારા બનાવ્યામાં આવે
છે. એની આવલીથી ગરીબ લોક પોતાનાં ઘરનાં છાપરાં બ-
નાવેછે. વળી બેસવાની સાદડી પણ તેની બનેછે. એ ગ્રા-
ડમાંથી જે રસ નિકળેછે તેને તાડી કહેછે. ઘણાક પકવા-
નામાં તાડી વાપરેછે. તેનો ડાર પણ બનેછે. એ ગ્રાડનાં
ફળને નારીએલ અથવા શ્રીફળ કહેછે. તેમાં પાંણી, કોપરં,
કાચલી, ને છાલું હોયછે. છાલના રેસાને કાથો કહેછે, તેના
દોરડાં બનેછે. કોપરં આપણે ઘણીક રીતે ખપમાં લાવીએ
છે. કોપરં સુકાઈ જાય ત્યારે તેને ઘાંણીમાં પીલીને તેમાંથી
તેલ કાઢાડેછે, જેને આપણે કોપરેલ કરીને કઢીએછે. તે
દિવા કરવાનાં ઉપયોગમાં આવેછે.

१ × १ = १	१ × २ = २	१ × ३ = ३
२ × १ = २	२ × २ = ४	२ × ३ = ६
३ × १ = ३	३ × २ = ६	३ × ३ = ९
४ × १ = ४	४ × २ = ८	४ × ३ = १२
५ × १ = ५	५ × २ = १०	५ × ३ = १५
६ × १ = ६	६ × २ = १२	६ × ३ = १८
७ × १ = ७	७ × २ = १४	७ × ३ = २१
८ × १ = ८	८ × २ = १६	८ × ३ = २४
९ × १ = ९	९ × २ = १८	९ × ३ = २७
१० × १ = १०	१० × २ = २०	१० × ३ = ३०

१ × ४ = ४	१ × ५ = ५	१ × ६ = ६
२ × ४ = ८	२ × ५ = १०	२ × ६ = १२
३ × ४ = १२	३ × ५ = १५	३ × ६ = १८
४ × ४ = १६	४ × ५ = २०	४ × ६ = २४
५ × ४ = २०	५ × ५ = २५	५ × ६ = ३०
६ × ४ = २४	६ × ५ = ३०	६ × ६ = ३६
७ × ४ = २८	७ × ५ = ३५	७ × ६ = ४२
८ × ४ = ३२	८ × ५ = ४०	८ × ६ = ४८
९ × ४ = ३६	९ × ५ = ४५	९ × ६ = ५४
१० × ४ = ४०	१० × ५ = ५०	१० × ६ = ६०

१ × ७ = ७	१ × ८ = ८	१ × ९ = ९
२ × ७ = १४	२ × ८ = १६	२ × ९ = १८
३ × ७ = २१	३ × ८ = २४	३ × ९ = २७
४ × ७ = २८	४ × ८ = ३२	४ × ९ = ३६
५ × ७ = ३५	५ × ८ = ४०	५ × ९ = ४५
६ × ७ = ४२	६ × ८ = ४८	६ × ९ = ५४
७ × ७ = ४९	७ × ८ = ५६	७ × ९ = ६३
८ × ७ = ५६	८ × ८ = ६४	८ × ९ = ७२
९ × ७ = ६३	९ × ८ = ७२	९ × ९ = ८१
१० × ७ = ७०	१० × ८ = ८०	१० × ९ = ९०

$$\begin{array}{l} १ \times १० = १० \\ २ \times १० = २० \\ ३ \times १० = ३० \\ ४ \times १० = ४० \\ ५ \times १० = ५० \\ ६ \times १० = ६० \\ ७ \times १० = ७० \\ ८ \times १० = ८० \\ ९ \times १० = ९० \\ १० \times १० = १०० \end{array}$$

$$\begin{array}{l} ११ \times १ = ११ \\ ११ \times २ = २२ \\ ११ \times ३ = ३३ \\ ११ \times ४ = ४४ \\ ११ \times ५ = ५५ \\ ११ \times ६ = ६६ \\ ११ \times ७ = ७७ \\ ११ \times ८ = ८८ \\ ११ \times ९ = ९९ \\ ११ \times १० = ११० \end{array}$$

$$\begin{array}{l} १२ \times १ = १२ \\ १२ \times २ = २४ \\ १२ \times ३ = ३६ \\ १२ \times ४ = ४८ \\ १२ \times ५ = ६० \\ १२ \times ६ = ७२ \\ १२ \times ७ = ८४ \\ १२ \times ८ = ९६ \\ १२ \times ९ = १०८ \\ १२ \times १० = १२० \end{array}$$

$$\begin{array}{l} १३ \times १ = १३ \\ १३ \times २ = २६ \\ १३ \times ३ = ३९ \\ १३ \times ४ = ५२ \\ १३ \times ५ = ६५ \\ १३ \times ६ = ७८ \\ १३ \times ७ = ९१ \\ १३ \times ८ = १०४ \\ १३ \times ९ = ११७ \\ १३ \times १० = १३० \end{array}$$

$$\begin{array}{l} १४ \times १ = १४ \\ १४ \times २ = २८ \\ १४ \times ३ = ४२ \\ १४ \times ४ = ५६ \\ १४ \times ५ = ७० \\ १४ \times ६ = ८४ \\ १४ \times ७ = ९८ \\ १४ \times ८ = ११२ \\ १४ \times ९ = १२६ \\ १४ \times १० = १४० \end{array}$$

$$\begin{array}{l} १५ \times १ = १५ \\ १५ \times २ = ३० \\ १५ \times ३ = ४५ \\ १५ \times ४ = ६० \\ १५ \times ५ = ७५ \\ १५ \times ६ = ९० \\ १५ \times ७ = १०५ \\ १५ \times ८ = १२० \\ १५ \times ९ = १३५ \\ १५ \times १० = १५० \end{array}$$

$$\begin{array}{l} १६ \times १ = १६ \\ १६ \times २ = ३२ \\ १६ \times ३ = ४८ \\ १६ \times ४ = ६४ \\ १६ \times ५ = ८० \\ १६ \times ६ = ९६ \\ १६ \times ७ = ११२ \\ १६ \times ८ = १२८ \\ १६ \times ९ = १४४ \\ १६ \times १० = १६० \end{array}$$

$$\begin{array}{l} १७ \times १ = १७ \\ १७ \times २ = ३४ \\ १७ \times ३ = ५१ \\ १७ \times ४ = ६८ \\ १७ \times ५ = ८५ \\ १७ \times ६ = १०२ \\ १७ \times ७ = ११९ \\ १७ \times ८ = १३६ \\ १७ \times ९ = १५३ \\ १७ \times १० = १७० \end{array}$$

$$\begin{array}{l} १८ \times १ = १८ \\ १८ \times २ = ३६ \\ १८ \times ३ = ५४ \\ १८ \times ४ = ७२ \\ १८ \times ५ = ९० \\ १८ \times ६ = १०८ \\ १८ \times ७ = १२६ \\ १८ \times ८ = १४४ \\ १८ \times ९ = १६२ \\ १८ \times १० = १८० \end{array}$$

		ઘેકે પાણું પાઆ.
૧૯ × ૧ = ૧૯	૨૦ × ૧ = ૨૦	૧ × ૦ = ૦
૧૯ × ૨ = ૩૮	૨૦ × ૨ = ૪૦	૨ × ૦ = ૦
૧૯ × ૩ = ૫૭	૨૦ × ૩ = ૬૦	૩ × ૦ = ૦
૧૯ × ૪ = ૭૬	૨૦ × ૪ = ૮૦	૪ × ૦ = ૧
૧૯ × ૫ = ૯૫	૨૦ × ૫ = ૧૦૦	૫ × ૦ = ૧
૧૯ × ૬ = ૧૧૪	૨૦ × ૬ = ૧૨૦	૬ × ૦ = ૧
૧૯ × ૭ = ૧૩૩	૨૦ × ૭ = ૧૪૦	૭ × ૦ = ૧
૧૯ × ૮ = ૧૫૨	૨૦ × ૮ = ૧૬૦	૮ × ૦ = ૨
૧૯ × ૯ = ૧૭૧	૨૦ × ૯ = ૧૮૦	૯ × ૦ = ૨
૧૯ × ૧૦ = ૧૯૦	૨૦ × ૧૦ = ૨૦૦	૧૦ × ૦ = ૨

૧૧ × ૦ = ૨	૨૧ × ૦ = ૫	૩૧ × ૦ = ૭
૧૨ × ૦ = ૩	૨૨ × ૦ = ૫	૩૨ × ૦ = ૮
૧૩ × ૦ = ૩	૨૩ × ૦ = ૫	૩૩ × ૦ = ૮
૧૪ × ૦ = ૩	૨૪ × ૦ = ૬	૩૪ × ૦ = ૮
૧૫ × ૦ = ૩	૨૫ × ૦ = ૬	૩૫ × ૦ = ૮
૧૬ × ૦ = ૪	૨૬ × ૦ = ૬	૩૬ × ૦ = ૯
૧૭ × ૦ = ૪	૨૭ × ૦ = ૬	૩૭ × ૦ = ૯
૧૮ × ૦ = ૪	૨૮ × ૦ = ૭	૩૮ × ૦ = ૯
૧૯ × ૦ = ૪	૨૯ × ૦ = ૭	૩૯ × ૦ = ૯
૨૦ × ૦ = ૫	૩૦ × ૦ = ૭	૪૦ × ૦ = ૧૦

		ઘેકે અરવે અરધા.
૪૧ × ૦ = ૧૦	૧ × ૦ = ૦	૧૧ × ૦ = ૫
૪૨ × ૦ = ૧૦	૨ × ૦ = ૧	૧૨ × ૦ = ૬
૪૩ × ૦ = ૧૦	૩ × ૦ = ૧	૧૩ × ૦ = ૬
૪૪ × ૦ = ૧૧	૪ × ૦ = ૨	૧૪ × ૦ = ૭
૪૫ × ૦ = ૧૧	૫ × ૦ = ૨	૧૫ × ૦ = ૭
૪૬ × ૦ = ૧૧	૬ × ૦ = ૩	૧૬ × ૦ = ૮
૪૭ × ૦ = ૧૧	૭ × ૦ = ૩	૧૭ × ૦ = ૮
૪૮ × ૦ = ૧૨	૮ × ૦ = ૪	૧૮ × ૦ = ૯
૪૯ × ૦ = ૧૨	૯ × ૦ = ૪	૧૯ × ૦ = ૯
૫૦ × ૦ = ૧૨	૧૦ × ૦ = ૫	૨૦ × ૦ = ૧૦

૨૧ x ૦ = ૧૦	૩૧ x ૦ = ૧૫	૪૧ x ૦ = ૨૦
૨૨ x ૦ = ૧૧	૩૨ x ૦ = ૧૬	૪૨ x ૦ = ૨૧
૨૩ x ૦ = ૧૧	૩૩ x ૦ = ૧૬	૪૩ x ૦ = ૨૧
૨૪ x ૦ = ૧૨	૩૪ x ૦ = ૧૭	૪૪ x ૦ = ૨૨
૨૫ x ૦ = ૧૨	૩૫ x ૦ = ૧૭	૪૫ x ૦ = ૨૨
૨૬ x ૦ = ૧૩	૩૬ x ૦ = ૧૮	૪૬ x ૦ = ૨૩
૨૭ x ૦ = ૧૩	૩૭ x ૦ = ૧૮	૪૭ x ૦ = ૨૩
૨૮ x ૦ = ૧૪	૩૮ x ૦ = ૧૯	૪૮ x ૦ = ૨૪
૨૯ x ૦ = ૧૪	૩૯ x ૦ = ૧૯	૪૯ x ૦ = ૨૪
૩૦ x ૦ = ૧૫	૪૦ x ૦ = ૨૦	૫૦ x ૦ = ૨૫

એકે પાણ્ય પોણા.		
૧ x ૦ = ૦	૧૧ x ૦ = ૮	૨૧ x ૦ = ૧૫
૨ x ૦ = ૧	૧૨ x ૦ = ૯	૨૨ x ૦ = ૧૬
૩ x ૦ = ૨	૧૩ x ૦ = ૯	૨૩ x ૦ = ૧૭
૪ x ૦ = ૩	૧૪ x ૦ = ૧૦	૨૪ x ૦ = ૧૮
૫ x ૦ = ૩	૧૫ x ૦ = ૧૧	૨૫ x ૦ = ૧૮
૬ x ૦ = ૪	૧૬ x ૦ = ૧૨	૨૬ x ૦ = ૧૯
૭ x ૦ = ૫	૧૭ x ૦ = ૧૨	૨૭ x ૦ = ૨૦
૮ x ૦ = ૬	૧૮ x ૦ = ૧૩	૨૮ x ૦ = ૨૧
૯ x ૦ = ૬	૧૯ x ૦ = ૧૪	૨૯ x ૦ = ૨૧
૧૦ x ૦ = ૭	૨૦ x ૦ = ૧૫	૩૦ x ૦ = ૨૨

		એકે સવાયું સવા.
૩૧ x ૦ = ૨૩	૪૧ x ૦ = ૩૦	૧ x ૧ = ૧
૩૨ x ૦ = ૨૪	૪૨ x ૦ = ૩૧	૨ x ૧ = ૨
૩૩ x ૦ = ૨૪	૪૩ x ૦ = ૩૨	૩ x ૧ = ૩
૩૪ x ૦ = ૨૫	૪૪ x ૦ = ૩૩	૪ x ૧ = ૪
૩૫ x ૦ = ૨૬	૪૫ x ૦ = ૩૩	૫ x ૧ = ૬
૩૬ x ૦ = ૨૭	૪૬ x ૦ = ૩૪	૬ x ૧ = ૭
૩૭ x ૦ = ૨૭	૪૭ x ૦ = ૩૫	૭ x ૧ = ૮
૩૮ x ૦ = ૨૮	૪૮ x ૦ = ૩૬	૮ x ૧ = ૧૦
૩૯ x ૦ = ૨૯	૪૯ x ૦ = ૩૬	૯ x ૧ = ૧૧
૪૦ x ૦ = ૩૦	૫૦ x ૦ = ૩૭	૧૦ x ૧ = ૧૨

૧૧ × ૧૧ = ૧૩	૨૧ × ૧૧ = ૨૬૧	૩૧ × ૧૧ = ૩૮
૧૨ × ૧૧ = ૧૫	૨૨ × ૧૧ = ૨૭	૩૨ × ૧૧ = ૪૦
૧૩ × ૧૧ = ૧૬૧	૨૩ × ૧૧ = ૨૮	૩૩ × ૧૧ = ૪૧
૧૪ × ૧૧ = ૧૭	૨૪ × ૧૧ = ૩૦	૩૪ × ૧૧ = ૪૨
૧૫ × ૧૧ = ૧૮	૨૫ × ૧૧ = ૩૧	૩૫ × ૧૧ = ૪૩
૧૬ × ૧૧ = ૨૦	૨૬ × ૧૧ = ૩૨	૩૬ × ૧૧ = ૪૫
૧૭ × ૧૧ = ૨૧	૨૭ × ૧૧ = ૩૩	૩૭ × ૧૧ = ૪૬૧
૧૮ × ૧૧ = ૨૨	૨૮ × ૧૧ = ૩૫	૩૮ × ૧૧ = ૪૭
૧૯ × ૧૧ = ૨૩	૨૯ × ૧૧ = ૩૬૧	૩૯ × ૧૧ = ૪૮
૨૦ × ૧૧ = ૨૫	૩૦ × ૧૧ = ૩૭	૪૦ × ૧૧ = ૫૦

અંક દોહડ દોહડ.		
૪૧ × ૧૧ = ૫૧	૧ × ૧ = ૧	૧૧ × ૧ = ૧૬
૪૨ × ૧૧ = ૫૨	૨ × ૧ = ૩	૧૨ × ૧ = ૧૮
૪૩ × ૧૧ = ૫૩	૩ × ૧ = ૪	૧૩ × ૧ = ૧૯
૪૪ × ૧૧ = ૫૫	૪ × ૧ = ૬	૧૪ × ૧ = ૨૧
૪૫ × ૧૧ = ૫૬૧	૫ × ૧ = ૭	૧૫ × ૧ = ૨૨
૪૬ × ૧૧ = ૫૭	૬ × ૧ = ૯	૧૬ × ૧ = ૨૪
૪૭ × ૧૧ = ૫૮	૭ × ૧ = ૧૦	૧૭ × ૧ = ૨૫
૪૮ × ૧૧ = ૬૦	૮ × ૧ = ૧૨	૧૮ × ૧ = ૨૭
૪૯ × ૧૧ = ૬૧	૯ × ૧ = ૧૩	૧૯ × ૧ = ૨૮
૫૦ × ૧૧ = ૬૨	૧૦ × ૧ = ૧૫	૨૦ × ૧ = ૩૦
૨૧ × ૧ = ૩૧	૩૧ × ૧ = ૪૬	૪૧ × ૧ = ૬૧
૨૨ × ૧ = ૩૩	૩૨ × ૧ = ૪૮	૪૨ × ૧ = ૬૩
૨૩ × ૧ = ૩૪	૩૩ × ૧ = ૪૯	૪૩ × ૧ = ૬૪
૨૪ × ૧ = ૩૬	૩૪ × ૧ = ૫૧	૪૪ × ૧ = ૬૬
૨૫ × ૧ = ૩૭	૩૫ × ૧ = ૫૨	૪૫ × ૧ = ૬૭
૨૬ × ૧ = ૩૯	૩૬ × ૧ = ૫૪	૪૬ × ૧ = ૬૯
૨૭ × ૧ = ૪૦	૩૭ × ૧ = ૫૫	૪૭ × ૧ = ૭૦
૨૮ × ૧ = ૪૨	૩૮ × ૧ = ૫૭	૪૮ × ૧ = ૭૨
૨૯ × ૧ = ૪૩	૩૯ × ૧ = ૫૮	૪૯ × ૧ = ૭૩
૩૦ × ૧ = ૪૫	૪૦ × ૧ = ૬૦	૫૦ × ૧ = ૭૫

ଐକ ହସ୍ତ ହଠି.

୧ × ୨॥ = ୨॥	୧୧ × ୨॥ = ୨୭॥	୨୧ × ୨॥ = ୪୨॥
୨ × ୨॥ = ୪	୧୨ × ୨॥ = ୩୦	୨୨ × ୨॥ = ୪୪
୩ × ୨॥ = ୭॥	୧୩ × ୨॥ = ୩୨॥	୨୩ × ୨॥ = ୪୭॥
୪ × ୨॥ = ୧୦	୧୪ × ୨॥ = ୩୪	୨୪ × ୨॥ = ୫୦
୫ × ୨॥ = ୧୨॥	୧୫ × ୨॥ = ୩୭॥	୨୫ × ୨॥ = ୫୨॥
୬ × ୨॥ = ୧୪	୧୬ × ୨॥ = ୪୦	୨୬ × ୨॥ = ୫୪
୭ × ୨॥ = ୧୭॥	୧୭ × ୨॥ = ୪୨॥	୨୭ × ୨॥ = ୫୭॥
୮ × ୨॥ = ୨୦	୧୮ × ୨॥ = ୪୪	୨୮ × ୨॥ = ୬୦
୯ × ୨॥ = ୨୨॥	୧୯ × ୨॥ = ୪୭॥	୨୯ × ୨॥ = ୬୨॥
୧୦ × ୨॥ = ୨୪	୨୦ × ୨॥ = ୪୦	୩୦ × ୨॥ = ୬୪

ଐକ୍ଷେ ଡ଼ୁ ଡ଼ୁ.

୩୧ × ୨॥ = ୭୭॥	୪୧ × ୨॥ = ୧୦୨॥	୧ × ୩॥ = ୩॥
୩୨ × ୨॥ = ୮୦	୪୨ × ୨॥ = ୧୦୪	୨ × ୩॥ = ୬
୩୩ × ୨॥ = ୮୨॥	୪୩ × ୨॥ = ୧୦୭॥	୩ × ୩॥ = ୧୦॥
୩୪ × ୨॥ = ୮୪	୪୪ × ୨॥ = ୧୧୦	୪ × ୩॥ = ୧୪
୩୫ × ୨॥ = ୮୭॥	୪୫ × ୨॥ = ୧୧୨॥	୫ × ୩॥ = ୧୭॥
୩୬ × ୨॥ = ୯୦	୪୬ × ୨॥ = ୧୧୪	୬ × ୩॥ = ୧୮
୩୭ × ୨॥ = ୯୨॥	୪୭ × ୨॥ = ୧୧୭॥	୭ × ୩॥ = ୨୧॥
୩୮ × ୨॥ = ୯୪	୪୮ × ୨॥ = ୧୨୦	୮ × ୩॥ = ୨୮
୩୯ × ୨॥ = ୯୭॥	୪୯ × ୨॥ = ୧୨୨॥	୯ × ୩॥ = ୩୧॥
୪୦ × ୨॥ = ୧୦୦	୫୦ × ୨॥ = ୧୨୪	୧୦ × ୩॥ = ୩୪

୧୧ × ୩॥ = ୩୮॥	୨୧ × ୩॥ = ୬୩॥	୩୧ × ୩॥ = ୧୦୮॥
୧୨ × ୩॥ = ୪୨	୨୨ × ୩॥ = ୬୭	୩୨ × ୩॥ = ୧୧୨
୧୩ × ୩॥ = ୪୫॥	୨୩ × ୩॥ = ୮୦॥	୩୩ × ୩॥ = ୧୧୫॥
୧୪ × ୩॥ = ୪୯	୨୪ × ୩॥ = ୮୪	୩୪ × ୩॥ = ୧୧୯
୧୫ × ୩॥ = ୫୨॥	୨୫ × ୩॥ = ୮୭॥	୩୫ × ୩॥ = ୧୨୨॥
୧୬ × ୩॥ = ୫୬	୨୬ × ୩॥ = ୯୧	୩୬ × ୩॥ = ୧୨୬
୧୭ × ୩॥ = ୫୯॥	୨୭ × ୩॥ = ୯୪॥	୩୭ × ୩॥ = ୧୨୯॥
୧୮ × ୩॥ = ୬୩	୨୮ × ୩॥ = ୯୮	୩୮ × ୩॥ = ୧୩୩
୧୯ × ୩॥ = ୬୬॥	୨୯ × ୩॥ = ୧୦୧॥	୩୯ × ୩॥ = ୧୩୬॥
୨୦ × ୩॥ = ୭୦	୩୦ × ୩॥ = ୧୦୪	୪୦ × ୩॥ = ୧୪୦

મુંબઈ ચલણી પૈસાનો કોઠો.

૩ પૈનું.....	૧ દોહડ્યું.	૦)૧૥
૪ પૈનું.....	૧ ફદીજી.	૦)૨
૩ ફદીઆનો.....	૧ આનો.	૦)-
૪ દોહડ્યાનો.....	૧ આનો.	૦)-
૧ આનાની.....	૧૨ પૈ.	
૪ આનાનો	પાવણા.	૦।
૮ આનાનો	અરધા.	૦।।
૪ પાવણાનો.....	૧ રૂપીઆ.	
૧૫ રૂપીઆની.....	૧ મોહર.	

---

૧ રૂપીઆના.....	૧૦૦ દોકડા.
૧ રૂપીઆનાં.....	૬૪ દોહડ્યાં.
૧ રૂપીઆના.....	૧૬ આનાં.

સાધારણ તોલ જોખનો કોઠો.

૨ નવઠાંકનો.....	૧ પાથેર.
૪ પાથેરનો.....	૧ થેર.
૪૦ થેરનો.....	૧ મણ.
૧૬ મણની.....	૧ કુળશી.
૨૦ મણની.....	૧ આંડી.
૨૪ મણનો.....	૧ બાર.
૩૦ મણની.....	૧ ગાક્ષી.

માપનો કોઠો.

૧૨ ઈંચનો.....	૧ ફુટ.
૩ ફુટનો.....	૧ વાર.

૨ વારનો.....	૧ વાંમ.
૮૮૦ વામનો.....	૧ માઈલ.
૧૭૬૦ વારનો	૧ માઈલ.

કાપડ ભરવાનો કોઠો.

૨ આંગળનો.....	૧ તસુ.
૧૨ તસુનો	૧ હાથ.
૨ હાથનો	૧ ગજ.
૨૪ તસુનો	૧ ગજ.
૩૨ તસુનો	૧ વાર.

વખતનો કોઠો.

૬૦ સેકંડની.....	૧ મિનિટ.
૨૪ મિનિટની	૧ ઘડી.
૨૪ ઘડીનો	૧ કલાક.
૩ કલાકનો	૧ પોહર.
૮ પોહરનો	૧ રાત્ર દિવસ.
૭ દિવસનું.....	૧ અઠવાડીઠો.
૨ અઠવાડીઆનું.....	૧ પખવાડીઠો.
૨ પખવાડીઆનો.....	૧ મહીનો.
૩૦ દહાડાનો	૧ મહીનો.
૧૨ મહીનાનું.....	૧ વર્ષ.
૩૬૫ દહાડાનું.....	૧ વર્ષ.
૧ વર્ષનાં	૫૨ અઠવાડીઆં.
૧૦૦ વર્ષની	૧ સદી.

